

Folklor u nastavi i izvannastavnim glazbenim aktivnostima u nižim razredima osnovne škole

Maričević, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:495777>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARIJA MARIČEVIĆ

**FOLKLOR U NASTAVI I IZVANNASTAVNIM GLAZBENIM AKTIVNOSTIMA U NIŽIM
RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE**

Diplomski rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MARIJA MARIČEVIĆ

**FOLKLOR U NASTAVI I IZVANNASTAVNIM GLAZBENIM AKTIVNOSTIMA U NIŽIM
RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE**

Diplomski rad

JMBAG: 0135208539, redoviti student

Studijski smjer: Integrirani preddiplomski i diplomski studij

Predmet: Glazbena kultura

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Znanost o umjetnosti

Znanstvena grana: Muzikologija i etnomuzikologija

Mentor: Doc. dr. sc. Ivana Paula Gortan-Carlin

Pula, srpanj, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Marija Maričević, kandidatkinja za magistru primarnog obrazovanja, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, _____, 2019.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Folklor u nastavi i izvannastavnim glazbenim aktivnostima u nižim razredima osnovne škole

Ja, Marija Maričević, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „*Folklor u nastavi i izvannastavnim glazbenim aktivnostima u nižim razredima osnovne škole*“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Isti se može kopirati u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve sukladno Zakonu o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	7
1.1. Predmet istraživanja.....	7
1.2. Cilj istraživanja.....	7
1.3. Definiranje polazišne teze.....	7
1.4. Konzultirana literatura.....	8
1.5. Metodologija.....	8
1.6. Nacrt obrade.....	8
2. GLAZBENI FOLKLORNI ELEMENTI.....	10
2.1. Pjevanje.....	14
2.2. Instrumentalna glazba.....	16
2.2.1. Tradicijski instrumenti.....	17
2.2.1.1. Idiofoni instrumenti.....	18
2.2.1.2. Kordofoni instrumenti.....	19
2.2.1.3. Aerofoni instrumenti.....	20
2.2.1.4. Membranofoni instrumenti.....	22
2.3. Ples.....	23
3. HRVATSKI DJEČJI FOLKLOR.....	26
3.1. Brojalice.....	27
3.2. Uspavanke.....	28
3.3. Dječje pjesme.....	28
3.4. Dječje kolo.....	29
3.5. Dječje nošnje.....	29
4. ZASTUPLJENOST FOLKLORA U NASTAVI GLAZBENE KULTURE NIŽIH RAZREDA	30
4.1. Folklor u nastavnom planu i programu.....	30
4.1.1. U nastavi.....	32
4.1.2. U izvannastavnim glazbenim aktivnostima.....	35
4.2. Prijedlog tema u prihvaćenim udžbenicima od strane MZO (Alfa/Školska knjiga/Profil Klett).....	36

5. ISTRAŽIVANJE ZASTUPLJENOSTI FOLKLORA U OSNOVNIM ŠKOLAMA SLAVONIJE.....	40
5.1. Predmet, cilj i zadaci istraživanja.....	40
5.2. Postupci i instrumenti istraživanja.....	40
5.3. Analiza podataka istraživanja.....	41
6. ZAKLJUČAK.....	52
7. LITERATURA.....	54
8. PRILOZI.....	56
9. SAŽETAK.....	58
10. SUMMARY.....	59

1. UVOD

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je utvrditi kolika je zastupljenost tradicijskog glazbovanja u osnovnim školama istočnog dijela Republike Hrvatske – Slavonije. Bogatstvo i raskoš nizinske Hrvatske, zahvaljujući ratarstvu i stočarstvu, vidljiva je u njihovoj tradicijskoj kulturi. U ovom diplomskom radu želi se istražiti koje sve izvannastavne glazbene aktivnosti koje u svom programu sadrže tradicijsku kulturu učenici u svojim školama imaju ponuđene, te koji uzrast je najzainteresiraniji za takvu vrstu aktivnosti. Također smo željeli istražiti kakvog su mišljenja ispitanici o očuvanju tradicijski vrijednosti kroz suvremenu nastavu glazbene kulture.

1.2. Cilj istraživanja

U diplomskom radu *Folklor u nastavi i izvannastavnim glazbenim aktivnostima u nižim razredima osnovne škole* cilj je istražiti provedbu očuvanja tradicijske glazbe kroz izvannastavne aktivnosti.

1.3. Definiranje polazišne teze

Folklor je utkan u život svake ljudske zajednice, jer obuhvaća pjesme, plesove, glazbala, književnost, običaje, rukotvorine i graditeljstvo nekog naroda. Prenošanjem tradicije „s koljena na koljeno“, mlađi naraštaji mogu spoznati kako se prije živjelo. Na području Slavonije, svako društveno okupljanje bilo je popraćeno pjesmom i kolom. Odrastanjem u takvom okruženju ne može se iskazati poštovanje i ljubav prema toj tradiciji drugačijim i ljepšim načinom nego pisanjem i prenošenjem mlađim generacijama.

Ovaj diplomski rad istražuje koliko je folklor zastupljen u nastavi ali i u izvannastavnim glazbenim aktivnostima u nižim razredima osnovne škole, za koji se postavljaju sljedeće hipoteze:

Hipoteza 1: Podjednaka zainteresiranost djevojčica i dječaka za izvannastavne glazbene aktivnosti.

Hipoteza 2: Njegovanje tradicijskih vrednota treba se nastaviti i u suvremenom pristupu nastave glazbene kulture, te i u budućnosti prenositi „s koljena na koljeno“ i sačuvati od zaborava.

1.4. Konzultirana literatura

Diplomski rad *Folklor u nastavi i izvannastavnim glazbenim aktivnostima u nižim razredima osnovne škole* pisan je pomoću literature koja je pronađena u sveučilišnoj knjižnici Pula, gradskoj knjižnici Umag te na internetskim stranicama. Temeljen je na radovima hrvatskih glazbenih metodičara, pedagoga i etnomuzikologa kao što su Goran Knežević, Irena Miholić, Vesna Svalina i Sabina Vidulin-Orbanić.

1.5. Metodologija

Za ovo istraživanje korištena je metoda ankete, analize i sinteze. Anketom se željelo doznati koliko su zastupljene izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama, koliko se kroz njih provodi očuvanje tradicijskih vrijednosti te kolika je zainteresiranost učenika za takvu vrstu aktivnosti. Nakon prikupljenih anketa, provedena je metoda analize i sinteze, dobiveni rezultati postavljeni su u grafove i objašnjeni u petom poglavlju diplomskog rada.

1.6. Nacrt obrade

Diplomski rad *Folklor u nastavi i izvannastavnim glazbenim aktivnostima u nižim razredima osnovne škole* koncipiran je tako da nakon uvodnog dijela slijedi poglavlje koje govori o samom pojmu folkloru. Nadalje, u tom poglavlju je pobliže objašnjena podjela Hrvatske po regijama, odnosno etnografskim zonama na: primorsku, gorsku, središnju i nizinsku. Potom slijede poglavlja gdje su pobliže objašnjeni glazbeni folklorni

elementi: *pjevanje, instrumentalna glazba, tradicijski instrumenti* te *ples*. Hrvatska se može pohvaliti mnogobrojnim tradicijskim instrumentima koji se dijele na: idiofone, kordofone, aerofone i membranofone. Treće poglavlje nam govori o dječjem folkloru u Hrvatskoj gdje se поближе upoznajemo s *brojalicama, uspavankama, dječjim pjesmama, dječjim kolom* te *dječjim nošnjama*. Prenošen s koljena na koljeno, vrlo je zanimljiv djeci, a ujedno potiče ono najljepše kod djece a to je razigranost, kreativnost i maštu. Slijedi četvrto poglavlje koje govori o zastupljenosti folkloru u nastavi glazbene kulture u nižim razredima osnovne škole. U nastavnom planu i programu vidimo koliko su teme iz folklorne glazbe zastupljene *u nastavi* a koliko *u izvannastavnim glazbenim aktivnostima*. Posljednje poglavlje ovog diplomskog rada, odnosno peto poglavlje, donosi istraživači rad. U istraživačkom radu prikazani su rezultati provedenog istraživanja te je na temelju istih napravljena analiza podataka. Rezultati su predočeni opisno te grafikonima koji prikazuju dobivene rezultate.

2. GLAZBENI FOLKLORNI ELEMENTI

Folklor dolazi od engleskih riječi *folk* (puk, narod) i *lore* (znanost) i sačinjava pjesme, plesove, glazbala, rukotvorine, običaje, književnost i graditeljstvo nekog naroda. Prva upotreba pojma folklor datira iz 1864.g. od Williama Thomsa. Osim što obuhvaća arhaičnu baštinu (poeziju, bajke, napjeve, plesove), folklor proučava i druge umjetničke aspekte kulture (anegdote, viceve, rugalice, igre riječima, dječje stihove i dr.). Naziv folklor poprimio je različita značenja, te se poslije proširio na sveukupnu tzv. materijalnu i duhovnu kulturu.¹

Folkloristika je znanost o folkloru. U Hrvatskoj se počinje istraživati i zapisivati folklor tijekom 19.st. u sklopu Akademije, dok se intenzivno započinje s radom 1948.g. osnutkom današnjeg Instituta za etnologiju i folkloristiku.²

Etnologija je znanost koja proučava ljudska društva i kulture.³ Pojam *etnologije* i njenu definiciju u hrvatskoj je znanosti prvi puta upotrijebio franjevac Matija Petar Katančić krajem 18. st. kao „znanje o plemenima i narodima, koja istražuje izvore, sudbine, sjedišta i seobe plemena“. Sve je više rastao interes za različite aspekte narodnog života te je 1896.g. pokrenut prvi hrvatski etnološki časopis *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*.

Hrvatsku je etnologiju konačno osmislio etnograf Antun Radić 1897.g. Radić shvaća etnologiju kao znanost o kulturi, a kulturu kao način življenja „kako narod živi“ i mišljenja „kako narod misli“. Zahvaljujući Radićevim nazorima, hrvatska se etnologija u prvoj polovici 20.st. ograničila na bavljenje seljačkom kulturom. (Vitez i Muraj, 2001:35)

Vrlo bitno obilježje svake kulture je tradicija kojom se prenose običaji, znanja, kulturne vrijednosti, vjerovanja i oblici ponašanja na nove naraštaje. Zahvaljujući prenošenju kulture, održava se njezina postojanost.

„Na razvoj i raznolikost glazbenog folkloru utjecala su prirodna obilježja kraja (brda, doline, more, jezera, otoci i sl.), društvena zbivanja (svadbe, proslave, tužaljke i sl.) te

¹ Preuzeto s: <http://proleksis.lzmk.hr/21727/>, 29.11.2018.

² Preuzeto s: <http://proleksis.lzmk.hr/21728/>, 29.11.2018.

³ Preuzeto s: <http://proleksis.lzmk.hr/20125/>, 29.11.2018.

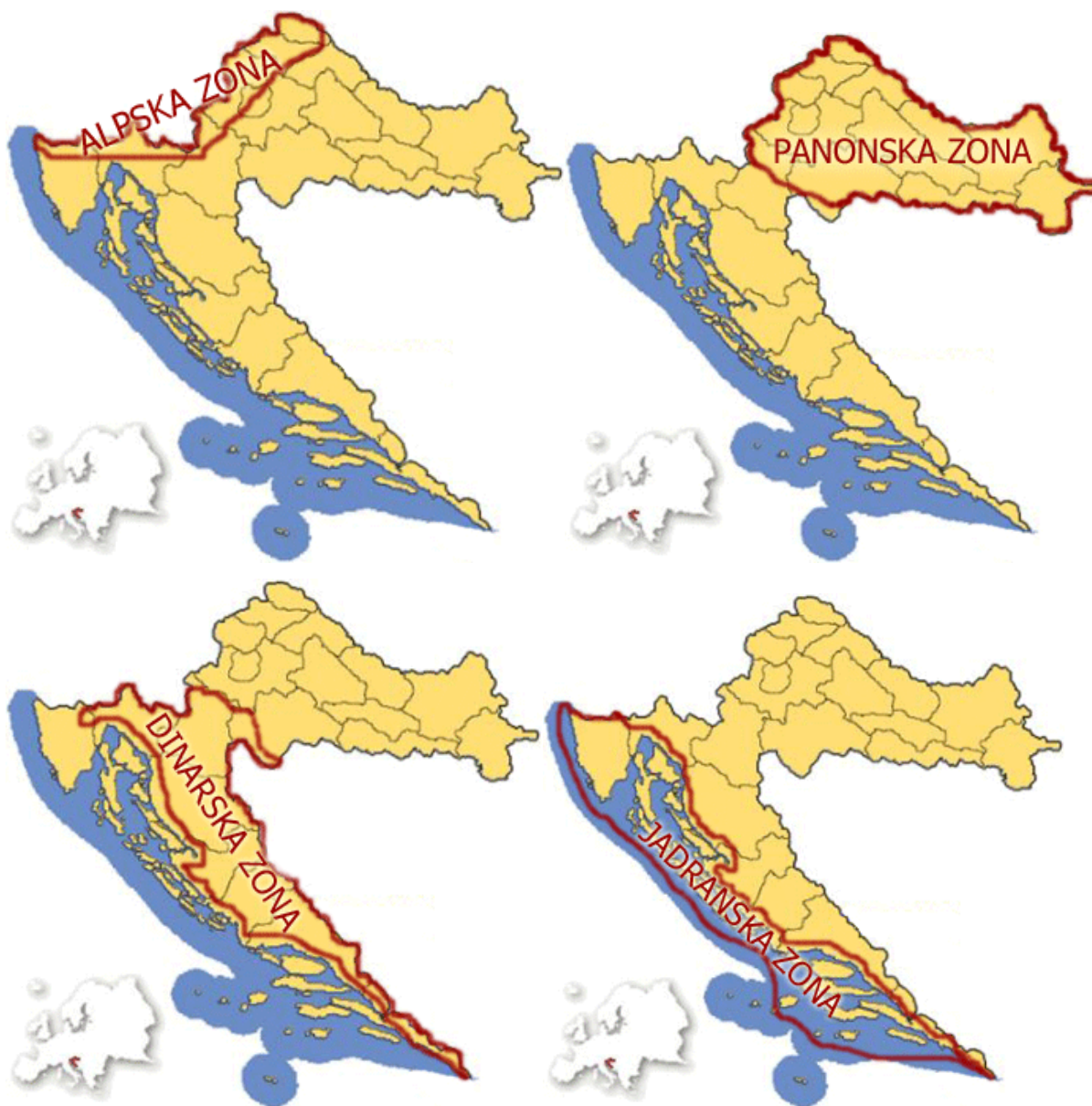
povijesna zbivanja određenog razdoblja (buđenje narodne svijesti, ratovi - svjetski, domovinski i sl.)“ (Marković i Ećimović, 2006:6). Ceribašić i Čaleta (2000:27) tvrde da je „takva raznorodnost posljedica smještaja Hrvatske na zemljopisnom, političkom i kulturnom susretištu srednjoeuropskog, balkanskog i mediteranskog prostora“.

Na relativno malom prostoru Hrvatske, nailazi se na vrlo raznoliku etnografsku baštinu. Na osnovi prirodnih značajki i kulturne homogenosti četiri se hrvatske regije mogu prepoznati i kao četiri etnografska područja (slika 1.): primorska, gorska, središnja i nizinska. Ta četiri područja se međusobno razlikuju po prirodnim osobinama i kulturnim obilježjima, ali se i podudaraju domišljatošću i sposobnošću hrvatskih ljudi prilagodbi životnim uvjetima.

Slika 1. Hrvatske regije (prema Marković i Ećimović, 2006.)

Analizirajući te razlike, hrvatski etnolozi su ustanovili tri etnografske zone: jadransku/sredozemnu, dinarsku i panonsku/podunavsku, uz rubnu prisutnost alpske zone (Gavazzi, 1978., prema Ceribašić i Čaleta, 2001:28). Ne mogu se oštro odrediti granice tih triju zona, kao ni granice četiri područja. Razlozi su miješanje elementa dviju ili triju zona, prijelazi iz jednog krajolika u drugi i iz jednog načina života u drugačiji.

Slika 2. Etnografske zone (prema Ivančan, 1971.)

„Prepletenost tipova, postojanje prijelaznih oblika i velikoga broj inačica odlikuje sve dijelove Hrvatske i svaki dio kulture“ (Vitez i Muraj, 2001:12). Kako navodi Miholić (2009:7) kultura se svakodnevno mijenja, ona je mješavina staroga i novoga, neke stvari nestaju, neke nastaju, a neke i dalje žive ali u promjenjivom obliku.

Primorska Hrvatska

Život u primorskom kraju vezan je uz krajolik. Svi poslovi se vrte oko mora i krša, pomorstvo, brodarstvo, vinogradarstvo, maslinarstvo te uzgoj sitne stoke. Primorci su prvi napustili tradicijski stil odijevanja i prihvatili kupovne tkanine. Folklorno bogatstvo se očituje kroz glazbala te najpopularniji ples – lindo.

Gorska Hrvatska

Gorski kraj je veoma nemilosrdan, planine i guste šume stanovnicima tog kraja nisu ostavile velikog izbora nego bavljenje drvodjelstvom (sječa i obrada drveta) i stočarstvom (uzgoj ovaca, obrada vune i prerada mlijeka). Muškarci imaju istančan smisao za obradu drveta i ukrašavanje drvenih predmeta, a žene umijeće tkanja i vezenja na vunenoj tkanini. Pojedini izrađivači drvenih glazbala svoj zanat održavaju i danas, te uz njega izrađuju i dječje igračke i druge drvene predmete.

Središnja Hrvatska

Susretište triju hrvatskih tradicijskih kultura (jadranske, dinarske i panonske). Plodan brežuljkasti kraj protkan riječnim slivovima, pogodan za uzgoj kukuruza, lana, krupne stoke te vinogradarstva. Nadaleko poznat po vinskom folkloru – krštenje vina na dan sv. Martina. Stanovnici središnjeg dijela Hrvatske poznati su po izradi odjeće od tekstilnih biljaka, medicarstvu (izrada ukrašenih peciva), svjećarstvu i mnogim drugim obrtima.

Nizinska Hrvatska

Život ljudi ovog kraja određen je mirnim tokovima velikih rijeka, nizinskim šumama i nadasve plodnom ravnicom. Svoj trud ulažu u obradu zemlje i uzgoj stoke. Životno blagostanje vole iskazivati raskošnim proslavljanjem svadbi i drugih svečanosti,

bogatom odjećom i nakitom, obilnom prehranom ... Za folklorni dio karakteristično je veliko kolo – prigoda za druženje i šalu.

2.1. Pjevanje

Glazba je do sredine 20. st. bila sastavni dio radne svakodnevnice. Ljudima je pjevanje uz rad bila motivacija za odmor, komunikaciju ili isticanje u društvu. Tijekom zimskih večeri, poslovi su se obavljali u seoskim kućama. Ponukani monotonijom tih poslova (sijela, prela) pjevanjem su otklanjali zamorenost jednoličnog rada a ujedno održavali budnost i tjelesnu snagu. Djevojke su na prelima pjesmom privlačile pozornost prisutnih momaka. Poslovi kao što su kopanje, žetva i berba uvijek su bili popraćeni pjesmom. Priroda posla na otvorenom često je uvjetovala fizičku odvojenost ljudi i time onemogućavala razgovor ili pjevanje, a želja za komunikacijom je probudila kreativnost ljudi pa su komunikaciju uspostavljali glasnim pjevanjem kratkih dijaloških napjeva (*samica, rozgalica, vojkavica*).

Slobodno vrijeme također je bilo protkano glazbom. Pjevanje u crkvi, javna okupljanja, druženja i zabave, sve su to bili načini izražavanja zajedništva, pripadnost određenoj društvenoj skupini, isticanje individualnih glazbenih vještina, ljepota glasa i domišljatost u stvaranju novih pjesama darovitih pjevača. Uglednijim osobama se odavalo poštovanje pjevanjem *počasnica* i *zdravica*, a veselo raspoloženje je poticalo zajedničko pjevanje *napitnica*. Tijekom neradnih dana (nedjelja, proštenja) u središtu zbivanja bilo je *pjevano kolo* koje se izvodi uz pjevanje plesača. Takvo kolo je imalo ulogu spajanja budućih bračnih partnera. Također se uspostavljala i verbalna komunikacija pjevanjem šaljivih stihova *poskočica* (*pismica, podvikulja*) u slavonskom kolu ili *rozgalica* (*samica*) u pokupskom drmešu.

Takvim kratkim napjevima izražavali su se osjećaji, kritizirali nedavni događaji u selu, obraćali prisutnima ali i rugali suparnicima. „Pjevanjem se smjelo izreći i ono što nije bilo dopušteno običnim govorom“ (Vitez i Muraj, 2001:410).

Golemu raznolikost glazbenog repertoara, stilove izvođenja i folklornu glazbu može se sagledati sažimanjem specifičnih obilježja pojedinih područja.

U Slavoniji i Baranji obično se pjeva *dvoglasno* u manjoj skupini. Pjesmu počinje i dalje vodi samo jedan pjevač, dok ostali pjevači izvode pratnju. Zbog toga ponekad, dolazi do prekrivanja vodećeg glasa glasovima pratnje. Dvoglasje je *dijatonsko* uz zamjetne ostatke starije *bordunske pratnje*. Za dvoglasno pjevanje s *kvintnim završecima* uobičajen je naziv *pjevanje na bas* koje nalazimo u različitim glazbenim oblicima a najpoznatiji je *bećarac*. Drugi stil dvoglasja, koji se izvodio u svim dijelovima Hrvatske tijekom 19.st. su *varoške* ili *starogradske pjesme*.

Međimurje je najpoznatije po svojim jednoglasnim napjevima, *popevkama*, koje izvodi solist ili skupina pjevača. *Popevke* se izvode prilagođene ritmu riječi i pjevačevoj interpretaciji teksta. Njihovoj specifičnosti pridonose i tonski načini na kojima su sazdana (starocrkveni modusi, dorski i eolski, s elementima pentatonike) koji stvaraju smiren i sjetan ugođaj međimurskih napjeva. Višestoljetna povezanost s Mađarskom očituje se kroz prepjeve popularnih mađarskih pjesama.

Središnja Hrvatska se na svojim rubnim područjima odlikuje glazbom susjednih regija. Podravina i Hrvatsko zagorje sa širom zagrebačkom okolicom njegovali su *jednoglasno* pjevanje te dijatonske napjeve manjeg opsega s promjenjivim intervalima. U novijoj praksi, tijekom 20. st. prevladalo je *dvoglasno* pjevanje te *pjevanje na bas*.

Prožimanje elemenata svih četiriju zona vidljivo je u regiji Like i Gorskog kotara. *Lička rozgalica* koju pjevaju muškarci, spojena je od ojkanja dalmatinskog zaleđa i dijatonskog pjevanja na bas. Jedan od primjera je također i pjevanje uz gusle.

Istra i Kvarner se ističu svojom specifičnošću folklornih elemenata u odnosu na druge regije. Tu nailazimo na tri stila dvoglasja. Najistaknutije je dvoglasje u *istarskoj ljestvici*, zatim *ćićarijsko bugarenje* te *diskantno dvoglasje*. Dvoglasje u istarskoj ljestvici, karakteristično za zapadnu Istru je pjevanje *na tanko* i *na debelo*, gdje pjevači umeću u riječi ili izvode slogove bez značenja „nina nena“, „trajna naj“ i „ma“, tzv. *tarankanje*. Tarankanje se izvodi u svirci roženica (sopela), ali se također koristi i u pjesmi roženica pa se može plesati i bez svirača. Susjedni alpski predjeli u novijoj tradiciji istarskog poluotoka imaju značajnu ulogu, tonalitetna glazba durskih obilježja znatno utječe na stariju baštinu.⁴

⁴ Više o tome u: Gortan-Carlin, Ivana Paula; Pace, Alessandro; Denac, Olga, Glazba i Tradicija: izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2014.

Za južni dio Dalmacije karakteristično je jednoglasno pjevanje, dok se u drugim dijelovima regije pjeva dvoglasno s elementima bordunske pratnje. Prepoznatljiv uvod, umetak ili pripjev deseteračkom stihu je *ojkanje* (orcanje, orzenje, groktenje) potresanje glasom na slog „oj“. U drugoj polovici 19. st. razvilo se terčno dvoglasje i višeglasno pjevanje. „Nosioći višeglasnog pjevanja jesu *klape*, manje skupine od pet do osam pjevača, pa otuda i uvriježen naziv za njihove napjeve *klapska pjesma*“ (Vitez i Muraj, 2001:442). Klapsko pjevanje postupno se širilo pa je u 20.st. postalo poznato diljem Dalmacije. Zahvaljujući Festivalu dalmatinskih klapa u Omišu, od 1960-ih razvija se kao najmasovniji oblik glazbenog amaterizma i tako postaje dominantnim glazbenim izrazom dalmatinske regije ali i šire.

2.2. Instrumentalna glazba

Marošević (prema Vitez i Muraj, 2001:409) navodi da je glazba „usklađena s mentalitetom i stilom života ljudi koji je stvaraju, izvode, uče i usvajaju te dalje prenose usmenom predajom.“ Usko vezana uz razna zbivanja, zadovoljavala je različite potrebe i funkcije u ljudskom životu.

Glazba je bila glavno sredstvo strukturiranja običaja životnog i godišnjeg ciklusa. Određenim izvođačima je pripadala čast za njihovu izvedbu.

Među običajima životnog ciklusa može se izdvojiti svadba, gdje je glazba bila neizostavna. Od svirača se na svadbama očekivalo da budu ne samo glazbenici nego i svestrani zabavljači.

Također, običaji vezani za smrt imali su glazbenu ili zvučnu sastavnicu. „Smrt se zvonjavom crkvenih zvona oglašavala prema ustaljenim obrascima kako bi se znalo je li umro muškarac, žena ili dijete.“⁵ Razne pogrebne običaje od 20. st. zamjenjuju *posmrtni marševi*, koje izvode sastavi limene glazbe.

Običaji godišnjeg ciklusa najčešće su vezani za izmjenu godišnjih doba i vegetacijski ciklus. Najistaknutiji su ophodi vezani za običaje zime i proljeća. Kako tvrde

⁵ Više o tome u: Vitez, Z.; Muraj, A.; Marks, L.J.; Lozica, I.; Zebec, T.; Marošević, G., Hrvatski običaji i druge tradicije, Zagreb: Mozaik knjiga, 2016., str. 284.

Vitez i sur. (2016:286): „Koledari, jurjaši, filipovčice, križari, kraljice, ladarice i drugi ophodnici upravo su pjesmom blagoslivljali seoske domove koje su obilazili i izricali im dobre želje.“

Čegrtaljke, rogovi od kore drveta, truba, zviždaljke, zvona i bubnjevi su bučna glazbala vezana uz neke ophode, kojima su se ophodnici isticali, najavljivali svoj dolazak te početak i kraj obreda. Jedan takav primjer su i ophodi pokladnog doba.

2.2.1. Tradicijski instrumenti

Na relativno malom teritoriju Hrvatske susrećemo se s mnogobrojnim i mnogovrsnim tradicijskim instrumentima. Kao posljedica kulturnih utjecaja, raznih migracijskih kretanja i preslojavanja različitih jezika na prostor Hrvatske donijeti su različiti instrumenti. Samouki majstori koji su izrađivali tradicijske instrumente koristili su se kopiranjem starijih uzoraka. Tako izrađeni instrumenti pravi su umjetnički primjerci. Ukrasni ornamenti i način ukrašavanja mogu se naći i u drugim oblicima tradicijskog izražavanja.

Svirač ima važnu ulogu za život jednog instrumenta. O njemu ovisi hoće li se pojedini instrument održati u tradiciji pojedinog područja, zaslužan je za osnivanje sastava, uvođenje novih a potiskivanje starijih instrumenata. U Hrvatskoj se proučavanjem glazbenih instrumenata prvi bavio Franjo Ksaver Kuhač – prikupio je zbirku od 56 instrumenata (1857. – 1886.).

Tradicijski instrumenti i u Hrvatskoj se klasificiraju prema podijeli Kurta Sachsa i Erika M. Hornobostela iz 1914. g. na: idiofone, kordofone, aerofone i membranofone.

2.2.1.1. Idiofoni instrumenti

Zvuk nastaje titranjem tijela instrumenta u cjelini. Titranje se izvodi sudaranjem dvaju dijelova instrumenta, tresenjem, struganjem, trzanjem, udaranjem ili nabijanjem jednog dijela u drugi. Idiofoni instrumenti su u svrsi signalne glazbe, pratnje običajima ili dječje razonode.

Najčešća od svih u skupini idiofonih instrumenata su *zvona*. Mala zvona mogu biti kovana od željeza (*klepke*) i lijevana od bronce (*brunza*) i to su pretežno stočna zvona. Kombinaciju malih i velikih kovanih zvona nose i ljudi u karnevalskim ophodima stvarajući strašnu buku. Velika zvona su lijevana crkvena zvona, koja danas pokreće električna energija, a nekada su ih ljudi ručno pokretali.

Kuglice od mjedenog lima s par zrnaca koje pri tresenju zvekeću zovu se *praporci*. Različite naprave za proizvodnju buke jesu *čegrtaljke* ili *škrebetaljke*. Raznih dimenzija napravljene od drveta ili metala koristile su se u Velikom tjednu umjesto zvona. Čegrtaljke manjih dimenzija su i popularna dječja igračka.

Zvečke od raznih materijala kao što je glina i metal koristile su se kao ukras na čizmama pri plesanju. Najzanimljivije su svakako *tikvice-zvečke* od prirodnog materijala sa sasušanim sjemenkama ukrašene raznim motivima.

Klepetaljke-vjetrenjače koriste se za čuvanje usjeva, posebno vinograda od štetočina. Također se klepetaljka ali od kukuruzovine koriste lovci za podizanje divljači. U posebnim prigodama i običajima, te pri čestitanju rođendana koriste se *poklopci* (najčešće kuhinjski). Za vrijeme Nikolinja, u Hrvatskom zagorju je običaj *lancima* proizvodit zvukove.

Metalna *drombulja* (*brumbe/ribeka/ribeba*) je solistički instrument koji se svira trzanjem u usnoj šupljini.

Gusle od kukuruzovine su dječja igračka kojom se imitira svirač na violini. *Vodeni bubanj* je najneobičniji idiofoni instrument, napravljen tako da se u veću posudu napunjenu vodom naopako na površinu vode stavi manja posuda i po njoj se udara drvenim batićem kojem je na vrhu krumpir.

2.2.1.2. Kordofoni instrumenti

Trzanjem žice stvara se zvuk na kordofonim instrumentima. Oni zauzimaju važno mjesto među Hrvatskim tradicijskim instrumentima.

Starinsko glazbalo dinarske zone su *gusle*, sastavljene od zvučnog tijela, vrata, glave i gudala. Za izradu ovog instrumenta koristi se životinjska koža (janjeća), konjske dlake (struna i gudalo) te drvo. Izrađuju se jednostrune i dvostrune gusle. Guslari su nadareni pojedinci koji svoje sviranje prate pjesmom koja se sastoji od dugih pripovjednih tekstova (u desetercu) o epskim junacima te daljim i bližim događajima naše svakodnevnice.

Lirica ili *lijerica* se upotrebljava na Pelješcu, Mljetu, Lastovu, Konavlima i Dubrovačkom primorju. Solistički je instrument koji je pratnja plesu. Napravljen je iz jednog komada drveta, a sastoji se od kruškolikog tijela, vrata, glave i gudala. Ima tri žice napravljene od životinjskih crijeva. Pri sviranju lirice (kao i kod gusala) svirač sjedi, držeći instrument na koljenu lijeve noge, a desnom nogom lupa u ritmu svirke.

Uz navedene gudačke tradicijske instrumente nezaobilazna je i violina, instrument gudačkih sastava u široj okolici Zagreba i Karlovca, Podravini, Hrvatskom zagorju i sjevernoj Istri.

Tamburica je instrument koji su Turci tijekom svojih osvajanja u 14. i 15. st. donijeli na naše prostore, a koja se rasprostranila širom Hrvatske. Najjednostavniji primjer tamburice su s dvije, tri ili četiri žice. Tamburice s dvije unisone žice (dvožica/dangubica/cindra)

nalazimo na Kordunu, Banovini, Kastavštini i na Krku. Tamburicu s tri unisone žice nalazimo u Istri, Posavini i Baniji. Najpoznatija od njih je

tamburica s četiri žice (četverožica/samica/kuterevka/danguba/tamburica). Svirač na samici istodobno izvodi i vodeću i prateću dionicu. Na samici se sviralo prilikom raznih društvenih aktivnosti, uz čuvanje stoke i u mnogim drugim prilikama. U prvoj polovici 19.st. u Slavoniji su osnivani prvi tamburaški sastavi, a poslije i orkestri. Osnivanje

tamburaških sastava širi se na središnju Hrvatsku, a u 20. st. i na ostala područja Hrvatske. Vitez i Muraj (2001:430) navode da „postoje različiti načini gradnje i ugone tamburica.“ Današnji tamburaški sastavi češće koriste Jankovićev, a rjeđe Farkašev sustav ugodbe: *prim* ili *bisernica*, *brač*, *čelo* ili *čelović*, *bugarija* ili *beglajta* i *bas* ili *berda*.

Mandolina se najviše svira u mjestima primorske Hrvatske. Služila je kao pratnja noćnim serenadama. Nekada je bila pretežno solistički instrument, danas je u sastavu i standardna je pratnja pjevanju.

Citra je popularni građanski instrument koji se svirao u Hrvatskom zagorju i Gorskom kotaru, ali i u podravskim i međimurskim selima. Postoji nekoliko vrsta: akordična, mandolin i bordunska citra (*citura*, *trontolje*).

„*Cimbal* se sastoji od drvene rezonantne kutije trapezoidnog oblika na kojoj su razvučene žice različite debljine“ (Vitez i Muraj, 2001:431). Zvuk se proizvodi naizmjeničnim udaranjem drvenim batićima omotanom tkaninom. Najrasprostranjeniji je u krajevima Podravine, Međimurja, Bjelovara i Zeline.

2.2.1.3. Aerofoni instrumenti

Postoji čitav niz aerofonih instrumenata, od najjednostavnijih do složenijih. Kod ove vrste glazbala zvuk nastaje titranjem zraka u cijevi glazbala ili titranjem zraka koje okružuje glazbalo.

U jednostavnije aerofone instrumente koji pripadaju dječjim igračkama ubrajamo *zujalicu* (*germjavicu/frnduliku*), *zvrk* i *potezaču*.

Veoma zanimljiva je proizvodnja zvuka od prirodnog biljnog materijala: *pucaljka od bazge*, puhanje u *vlat trave* proizvodeći glasanje ptica, sviranje na *listu* bršljana te sviranje na *žirovoj kapici*.

Harmonika je svojom pojavom, polovicom 19. st., potisnula mnoge tradicijske instrumente i zauzela važno mjesto u tradicijskoj glazbi. U Hrvatskoj postoje dvije vrste harmonika: *dijatonska* (Hrvatsko primorje, Dalmacija, Istra, Gorski kotar), koja se svira pritiskom na puceta (*dijatonska*, *plonerica*, *botunara*, *rastegača*, *heligonka*, *trieština*) i *klavirska* (Sjeverna Hrvatska), koja se zvučno uvelike razlikuje od dijatonske.

Harmonika je instrument raznih sastava ali i solistički. Instrument rasprostranjen po čitavoj Hrvatskoj, maleno, lako prenosivo i prodorna zvuka zove se *usna harmonika*. Često se je mogla čuti u vrijeme karnevala u kombinaciji s lončanim basom.

Četiri podskupine aerofonih instrumenata kod kojih se zvuk proizvodi puhanjem u cijev su:

- **Sviraljke tipa flaute** – primjenu su našle diljem cijele Hrvatske, ali pod različitim nazivima: *slavić, fistula, žveglica, jedinka, duduk, svirala, svrdonica, kavela, ćurlik, ćurominka, šaltva*. Izrađivale su se od različitih vrsta drveta, no postoje i primjerci od životinjskih kosti (*svrdonica*) ili metalnih cijevi. *Trstenice* su instrument

izrađen od niza cijevi trstike različitih veličina. *Svirala, pišta* ili *frula* je frula bez rupica izrađena od kestenove kore. *Svirala na klin* je početnički instrument mladih pastira. *Fajfa* je sviraljka koja se pri sviranju drži po strani pa se još naziva i *strančica*. Mnogi jednocjevni instrumenti su ujedno i dječje igračke (*štapovi, ptičice*) koje se prodaju po lokalnim sajmovima. „Repertoar koji se izvodi na tim sviraljkama tvore primjeri vokalne glazbene tradicije usko vezane na lokalnu folklornu tradiciju pojedinog kraja“ (Vitez i Muraj, 2001:434). Nadaleko poznatije su dvocijevne sviraljke s rupicama (šest rupica), napravljene iz jednog komada drveta i raskošno ukrašene različitim tehnikama –

vidulice, volarice, dvojke, dvojnice dvogrle, diple, duplice.

- **Sviraljke s jednostrukim jezičkom (tipa klarineta)** – dijele se na dvije vrste: jednocijevne (*diplice, karabice, sviralice*) i dvocijevne (*diple, gajde, dude*). *Diple (miješnice, mišnjice, mih, šurle, pive, diple s mijehom)* nalazimo u Istri, Pelješcu, Korčuli, Pagu, Kvarnerskim otocima, Dalmaciji i susjednoj Hercegovini. Trocijevne sviraljke s jednostrukim jezičcima i bordunskom cijevi su *dude* koje nalazimo u zapadnoj Slavoniji, Podravini i Bilogori. *Gajde* su najzastupljenije u istočnoj Slavoniji.

- **Sviraljke s dvostrukim jezičkom (tipa oboe)** – su *pisak*, *prda* ili *pištak*. Slični instrumenti s dvostrukim jezičkom su *trubenta* (rog od namotane kore kestena ili vrbe) i *tunturača/bribirača* (sviraljka s piskom bez rupica, izrađena od kore drveta, koja se produžuje većim umetcima kore drveta). Sviraljke s rupicama su *sopela*, *roženice* (Istra i Hrvatsko primorje) i *banijske svirale* (banovinska sela). Sople se izrađuju u dvije veličine – *mala i vela sopela*. Najčešće sviraju u paru, a sopci (svirači sople) obično sjede te svirku prate udaranjem nogama od pod. Sople najčešće sviraju pri svečanostima ili kao pratnja plesu.

- **Instrumenti iz obitelji trubliji** – su vrlo stari instrumenti starih Hrvata. Drvene trube su *bušarska truba* (izrađena od dva komada drveta međusobno povezana) i *bucina* (signalni instrument izrađen od tikve). *Rogovi* su najrasprostranjeniji instrument iz obitelji trubliji. Izrađuju se od životinjskih rogova, ali i od drugih materijala kao što su drvo, lim, tikve i morske školjke. Služili su u razne svrhe, kao npr. izdavanje zapovijedi, davanje signala, karnevalski ophodi, u lovu i kao komunikacija.

2.2.1.4. Membranofoni instrumenti

Najmalobrojniji tradicijski instrumenti. Kod ove vrste instrumenata opna (membrana) titranjem proizvodi zvuk. Najčešći membranofoni instrument je *doboš*, cilindrični bubanj s dvostrukom opnom. Koristio se za izdavanje naredbi ili oglašavanje novosti po slavonskim, međimurskim i podravskim selima. U istoj funkciji, na otoku Krku i u Istri nailazimo na *tamburin*.

Na području Banovine nailazimo na *banijski bubanj*, cilindrični bubanj s dvjema povezanim opnama izrađen iz jednog komada drveta. Opna se izrađuje od životinjske

kože različite debljine. Svira se pomoću dva drvena batića, manjeg (tanjeg) i većeg (debljeg).

Lončani bas je izrađen od glinenog ćupa presvučenog svinjskim mjehurom, sa štapićem u sredini. Rasprostranjen je po karlovačkom Pokuplju, Hrvatskom zagorju, Bilogori, Međimurju i Podravini. Zbog svog zvuka u narodu je poznat kao đavolji instrument.

2.3. Ples

„Folklorni plesovi, odražavaju povijesne, društveno-gospodarske i kulturne osobitosti pojedinog kraja i zajednice. Imaju važnu društvenu ulogu, jer svako veće okupljanje neke skupine ili zajednice prati i plesno zbivanje tijekom kojega se ljudi bolje upoznaju, povezuju, pokazuju duhovne i tjelesne sposobnosti te, plešući i uz to često pjevajući, pokazuju osjećaje koje drugim oblicima komunikacije ne mogu tako izravno izraziti“ (Vitez i sur., 2016:222).

Heterogenost tradicijskog plesnog repertoara u Hrvatskoj te bogatstvo i šarolikost plesnih stilova posljedica su susretanja različitih kultura.

Zebec (prema Vitez i Muraj, 2001:441) navodi da su Istra, Kvarner te sjeverozapadna, sjeverna i središnja Hrvatska pripale pod srednjoeuropske utjecaje koji su vidljivi iz parovnih plesova (paraglairs, polka, cotić, rašpa, štajeriš, Sette passi, valcer, mazurka, furlana). Isprva parovni plesovi nisu bili rado prihvaćeni kod starijih naraštaja, no te se promijenilo kada su spomenuti plesovi postali dio hrvatske plesne kulture krajem 19. i početkom 20. st. Parovni plesovi se

izvode obrnuto od smjera kazaljke na satu, a okretanje je u smjeru kazaljke na satu. Drugi način izvođenja plesa je sa zapovjednikom koji stoji u sredini plesnog prostora i izvikuje naredbe ostalim plesačima. Prvenstveno se plešu radi zabave, ali i u druge svrhe, npr. obredne – *valcer* i *polka*.

Veoma zanimljivo je da se francuski ples *palaisglais* prilagodio starijoj tradiciji sisačke Posavine plesanja u kolu i u takvoj izvedbi se naziva *paraglajz*.

Najpopularniji i najtemperamentniji ples u sjeverozapadnoj Hrvatskoj je *drmeš*. Drmeš se može izvoditi u manjim ili većim kolima, kao i u parovima. Dvije osnovne plesne figure pomoću kojih se izvodi drmeš: prva - sitni koraci uz veoma slabo kretanje po prostoru ali uz izrazito vertikalno drmanje cijelog tijela; druga – neobično brza vrtnja plesača. Elementi drmeša su veoma slični *tancu* i mađarskom *čardašu* kao i *dučecu*, *kozatušu* i *starom situ*.

Središte seoskog društvenog života te osnovni oblik hrvatske plesne kulture bilo je *kolo*. Veoma rasprostranjen a tako jednostavan oblik plesanja po kružnici gdje plesači slijede jedan drugoga. Kolo počinje žustrim plesanjem uz sitno drmanje, a pjevanjem

dvostihova koji se improviziraju na licu mjesta prekida se pjesma i ples. Za cijelo panonsko područje karakteristična su zatvorena kola koja se izvode oko tamburaša. U izvedbi kola, pjevanjem, pokretom i gestom moglo se je izraziti i ono što nije dopušteno običnim govorom, a posebice se

izražavalo zajedništvo. „Svojom živošću, pjesmom, podcikivanjem plesača postalo je zaštitni znak Slavonije – simbol je regionalnog identiteta.“ (Vitez i Muraj, 2001:446)

Izvedba kola u gorskom području je prepoznatljiva po krupnim koracima i poskocima popraćenim zveketom nakita i disanjem plesača, pa je stoga i sam naziv

takvih kola *nijemo*, *gluvo* ili *mutavo kolo*. Također u kolu postoji i kolovođa koji izvikuje naredbe po kojima se izvode razne plesne strukture pomoću kojih djevojke i momci iskušavaju svoje fizičke sposobnosti.

Lika je područje u kojem se isprepliću elementi gorskog i primorskog dijela, pa tu nailazimo na *nijema kola* i poznati ples *tanac* odnosno *mišnjača*, jer se najčešće izvodi uz mijeh. Tanac se pleše u nekoliko figura; ples u kolu izmjenjuje se u plesanje u dva nasuprotna reda ili se izmjenjuje u plesanje po krugu u parovima, kod kojih se plesačica intenzivno okreće, a plesač brzo prebire nogama te plješće rukama.

Tanac je veoma sličan istarskom plesu *balun*. U plesnom repertoaru Istre i Kvarnera primjećuju se srednjoeuropski utjecaji i to u *polkama* i *mazurkama*, uz pratnju sopela (roženica).

U dalmatinskom zaleđu kao i na otocima zadarskog i šibenskog arhipelaga izvode se nijema kola šestodijelne strukture koraka. Vidljivo je i miješanje tih elemenata s plesovima srednjoeuropskog utjecaja: *šotić* (Schottisch), *kvatropaše* (Siebenschritt), *furlan*, *valcer*, *manfrina*, *kvadrilja* i *polka šaltina* koje prate sastavi mandolinista.

Najpoznatije dalmatinsko kolo je *linđo – poskočica* koja se pleše uz pratnju *lijerice*, a svira se sjedeći te udarajući nogom o tlo. Kolovođa izvikuje naredbe duhovitim stihovima prema kojima se plesači nadmeću u

improvizaciji plesnih figura.

Moderni plesovi u Europi tijekom 16. i 17.st. bili su razni lančani plesovi s mačevima koji su se izvodili i u dalmatinskim gradovima. Ti plesovi se nazivaju

kumpanije ili *moštre* i izvode ih plesači uz pratnju mijeha i bubnja. Nakon izvedenog lančanog plesa plesačima se pridružuju i plesačice te zajedno izvode *tanac*.

Korčula je poznata po *moreški*, bojnoj igri s mačevima, koja prikazuje borbu Maura i Turaka. „Plesači odjeveni u raskošne crvene odore – „bili“, uvijek pobjeđuju „crne““ (Vitez i Muraj, 2001:448).

3. HRVATSKI DJEČJI FOLKLOR

Hrvatski dječji folklor, još uvijek nedovoljno istražen, sastoji se od svih bitnih elemenata tradicijskog nasljeđa. Dječji folklor su stvarala sama djeca (brojalice, rugalice) ili su odrasli stvarali za djecu (uspavanke). Mnogi stari običaji kao i igre zanemarene od odraslih, djeca su prilagodila sebi i po uzoru na odrasle stvorili svoj dječji folklor.

U dječji folklor ubrajamo: brojalice, rugalice, uspavanke, dječje pjesme, igre s pjesmom i plesom, dječje instrumente, narodne nošnje ... U svojoj suštini primjeren je djeci jer u suprotnom ne bi kao takav opstao u predaji, prenošenoj s koljena na koljeno. Protkan je interesantnim i estetski vrijednim područjima koja mogu biti vrlo zanimljiva i inspirativna te poticati kreativnost, spontanost, maštu i razigranost. Sudjelujući u folklornom plesu u učeniku se budi interes, razumijevanje i poštovanje narodnog stvaralaštva i razvija se smisao i potreba za njegovim čuvanjem.

Gortan-Carlin i sur. (2014:27) navode da „danas dijete u svakodnevnom životu ne dolazi više u kontakt s ovim važnim kulturnim nasljeđem, pa je potrebno približiti mu ga kroz obrazovni sustav. Također tvrde (Gortan-Carlin i sur., 2014:29) da „osnovna škola ima zadaću poticati učenje narodnih dječjih igara. U tom smislu se od odgojitelja i učitelja očekuje ne samo znanje, nego i inventivnost u osmišljavanju prikladnih načina, čija bi temeljna edukativna namjera trebala biti vratiti djetetu baštinu koja mu prirodno pripada“.

U radu s djecom treba krenuti od jednostavnijih sadržaja pa ih nadograđivati složenijim. Preporuka su brojalice, uspavanke, šetana kola, razne igre s pjevanjem, prikazivanje starih „dječjih blagdanskobičajaa“.

Knežević (2012:7) navodi da je folklor, sudeći po brojnosti malih folkloriša, postao vrlo omiljenom aktivnošću što su prepoznale i nadležne institucije uvrstivši ga u nastavne programe. Diljem „Lijepe naše“ folklor je oživio u dječjim vrtićima, osnovnim školama i folklornim skupinama, pa se sukladno tome organiziraju smotre, festivali i manifestacije namijenjene djeci.

3.1. Brojalice

Brojalice su narodne i književne, klasične i suvremene, duboko ukorijenjene jezične umotvorine. Najprirodniji oblik i nezamjenjivo sredstvo dječjeg glazbenog izražavanja, osjećaja za ritam, glazbenog pamćenja i intonacije. Brojalice su takve govorne igre koje ponekad podsjećaju na pjesme zbog ritma govorenja, odnosno redoslijeda riječi. „Brojalice uvode djecu u prve taktilne i brojevne avanture“ (Gortan-Carlin i sur., 2014:32).

„Tekstovi brojalica mogu nam se činiti potpuno besmislenim, no u njima se krije osnovna ritmička struktura svojstvena gotovo svoj djeci svijeta“ (Peteh, 2007:13)

Svaka generacija, u svim krajevima svijeta prošla je ili će tek proći kroz „fazu“ brojalica iz koje će ponešto upamtiti za cijeli život. Brojalice uvelike pridonose učenju, jer je učenje kroz igru trajno, svojevrijedno, nenametljivo i neprimjetno. Djeci je zanimljivo sve ono što brojalice posjeduju: jednostavnost, kratkoću, melodičnost, ritam i humor. One su prvenstveno sama igra, ali su i u službi poticaja, dopune i sredstva igre, npr. razbrajanje, brojanje, prebrojavanje, biranje uloga, itd, možemo reći da pomažu ali i neprimjetno upravljaju igrom.

Brojalice se mogu podijeliti na: **konkretne** (tekst ima smisla), **besmislene** (tekst u potpunosti nema smisla) i **kombinirane** (izmjena konkretnog i besmislenog teksta).

Podjela brojalica prema glazbenoj komponenti je na *govorene* i *pjevane*. Govorena brojalica se izgovara na jednom tonu, dok pjevana ima jednostavnu melodiju koja se sastoji od dva-tri ili četiri tona. Pjevanje ili izgovaranje brojalice praćeno je pokretom, a kao najvažniji ritamski „instrument“ je dječje tijelo koje proizvodi zvuk pljeskanjem, pucketanjem prstima, pljeskanjem o koljena, koraćanjem, itd.

3.2. Uspavanke

Tijekom izvedbe pjesama i plesova na javnim mjestima, djeca su imala ulogu promatrača, te su potrebu za igrom zadovoljavali u krugu svojih vršnjaka izvođenjem *brojalica, mimičkih igara i biračkih kola*. Prvi doticaj sa umjetnošću, ali također i kulturom u kojoj će živjeti, djeca su imala kroz *uspavanke* i *pjesmice uz ritmizirane pokrete* koje su im pjevale majke i bake. One su veoma vrijedno stvaralaštvo odraslih namijenjene djeci, a odlikuju se jednostavnim melodijskim tekstovnim obrascima primjerenim dječjem svijetu. Knežević (2002:21) navodi kako su uspavanke prepune pučkog osjećaja i senzibiliteta, jer ljubav prema djetetu oduvijek je poticala najiskrenije emocije, koje su uspavanke prožimale mekoćom, blagošću i toplinom. Djeci je bilo lako zapamtiti te napjeve, pa su se poslije u zrelijoj dobi i u istim prilikama poslužili njima. Svi ti navodi nam ukazuju da uspavanke imaju elemente tradicijske kulture, jer su usmenom predajom prenošene s koljena na koljeno, te sadrže narodne, glazbene i govorne značajke određenog kraja. One su zaista vrlo vrijedna građa. Gortan-Carlin i sur., (2014:32) tvrde da su uspavanke korisne za pravilan početak vokalne reprodukcije.

3.3. Dječje pjesme

Dječje pjesme su vedre i živahne, a melodija im je jednostavna i pamtljiva. U dječjim pjesmama najčešće su djeca pjevala o ljudima, domaćim i šumskim životinjama, pticama, cvijeću, određenim pojavama i o predmetima koji ih okružuju. Autentične dječje pjesme po svojoj izvornoj strukturi primjerene su dječjem uzrastu, i bez obzira na vrijeme, ne gube na svojoj ljepoti. Dječje pjesničko stvaralaštvo prihvaća realnost bez predrasuda i ograničenja, gdje nema mjesta logici već improvizaciji i mašti.

Tijekom druge polovice 19. st. nezaobilazni dio dječje svakodnevnice bile su dječje glazbene igre. Pokretač glazbenih igara je glazbena misao praćena dječjim pokretima. Najpoznatije glazbene igre su **igre s pjevanjem** koje karakterizira jednostavna melodija. Popularnost igara s pjevanjem bila je kod djece starije dobi i to pretežno djevojčica. Izvodile su se na otvorenom u velikim grupama, prije ili poslije škole, često su to bile igre biranja, pogađanja, oponašanja, pokreta i različitih

improvizacija. Igre s pjevanjem su se izvodile bez instrumentalne pratnje, oslanjajući se na dječju vokalnu izvedbu, a tekstovi su jednostavni i lako pamtljivi. Svaka igra ima ustaljena pravila koja se primjenjuju tijekom pjevanja napjeva koji su vrlo pristupačni i jednostavni djeci. Često je zbog fizičkog napora koji igra zahtijeva, opseg melodije manji od opsega dječjeg glasa. U igrama s pjevanjem primjenjuju se osnovni pokreti kao što su hod, trk, poskoci i kretanje ruku.

3.4. Dječje kolo

Jedan od načina prenošenja kulture nekog naroda na mlađe naraštaje je dječji folklorni ples. Najpoznatiji narodni ples je kolo. U narodu ima različitih vrsta kola, ovisno o prigodi, načinu i kraju Hrvatske. Prema tim podjelama razlikujemo čučavo, šetano, krivo, ražanačko, gluvo, kolo poskočica, slavonsko, bunjevačko, šokačko, posavsko, ličko, vrličko, vuzmeno, momačko, svadbeno, slamarsko i dr. Prigodom blagdana i raznih slavlja djeca su rado plesala dječje kolo, ali ne u kolu u kojem su plesali odrasli, već su negdje sa strane spontano plesali oponašajući pokrete odraslih, najčešće uz igre s pjevanjem. Način na koji su se tada djeca izražavala ne mogu se usporediti s plesom nekog određenog kraja, jer je dječji ples bio plod njihove mašte i kreativnosti.

Dječja kola nastala po uzoru na odrasle jesu kola iz Slavonije. U njima može sudjelovati neograničen broj djece. Plešu se na način da se djeca u formaciji kruga drže za ispružene ruke ili na „slavonski način“, s naprijed prekriženim rukama „lijeva ispod desne“. Kad im nakon određenog vremena dosadi plesanje u krugu, dvoje djece raskine kolo te desno dijete povede ostale u „zmijoliko“ kretanje po prostoru, koje može prijeći u obično koračanje.

3.5. Dječje nošnje

U prošlosti su djeca, bez obzira na spol, ali ovisno o godinama i imovinskom stanju roditelja, nosila košuljice. Muške košuljice bile su bez ikakvih ukrasa ili su na sebi imale čipku našivenu na njezin donji rub, dok su ženske košuljice, ovisno o kraju iz kojeg potječu, imale izvezenu čipku na prsima i rukavima. Djeca su tako odjevena do

polaska u školu svoje vrijeme provodila većinom bosa. Pri polasku u školu dobivali su novu odjeću za svakodnevne prilike, vrlo skromnog izdanja zbog potrebe čestog pranja. Dječja svečana odjeća imala je oblik veoma sličan nošnji odraslih ali ukrašen motivima primjerenima djeci (jagode, višnje, trešnje, cvijeće).

Dok su dječaci rijetko kad nosili šešire, oglavljima djevojčica se pridavala velika pažnja. Bake i majke su vodile brigu da uvijek budu uredno obučene i počešljane. Način češljanja i tip frizure razlikovao se od kraja do kraja, dok je svakodnevna frizura bila više manje slična. Djevojčice su nosile jednu ili dvije pletenice spuštene niz leđa ili podignute u punđu, a kosa im je bila podijeljena na sredinu ili začešljana unatrag. Za vrijeme blagdana ili druge svečanosti oglavljima se posvećivala velika pažnja pa su ona često izgledala kao u odraslih djevojaka ukrašena cvjetićima i raznobojnim trakama. Dok su odrasle djevojke pokrivala glavu maramama, djevojčice su to vrlo rijetko činile. U rijetkim slučajevima stavljale bi im se jednostavne marame vezane ispod brade ili iza glave.

4. ZASTUPLJENOST FOLKLORA U NASTAVI GLAZBENE KULTURE NIŽIH RAZREDA

4.1. Folklor u nastavnom planu i programu

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa donijelo je 2006. godine *Nastavni plan i program za osnovnu školu* prema kojem se i danas radi. Nastava glazbene kulture mora imati svoje mjesto u općem odgoju i obrazovanju, jer je glazba značajan dio ljudske kulture. Dva temeljna načela prožimaju nastavu glazbene kulture, a to su:

- **psihološko** (djeca od najranije dobi vole glazbu i žele sudjelovati u njoj, a mnogi se u tako ranoj dobi i aktivno kreću baviti glazbom)
- **kulturno-estetsko** (glazba mora učenike pripremati za život i osposobljavati da budu kompetentni korisnici glazbene kulture)

Cilj nastave glazbe u općeobrazovnoj školi je upoznati učenike s osnovnim elementima glazbe i glazbenog jezika, razvijati njihovu glazbenu kreativnost te pomoću toga uvesti učenike u glazbenu kulturu.

Zadaće nastave glazbene kulture propisane *Nastavnim planom i programom za osnovnu školu* su: učenike upoznati s različitim glazbenim djelima, upoznati ih s osnovnim elementima glazbenog jezika, te poticati na samostalnu glazbenu aktivnost – pjevanje i sviranje.

Program nastave glazbene kulture u nižim razredima osnovne škole, temelji se na glazbenim područjima *pjevanja, sviranja, slušanja glazbe i glazbene kreativnosti*.

Navodi se da glazba može dati snažan doprinos među školskom djecom, poticati nenasilje, pozitivne emocije, pripadnost i zajedništvo.

Nastava glazbene kulture, u nižim razredima osnovne škole, izvodi se jedan nastavni sat tjedno, odnosno 35 sati godišnje. U prva tri razreda nastavu glazbene kulture ostvaruje učitelj primarnog obrazovanja, a od 4. razreda predmetni nastavnik.

U osnovnoj školi glazbena nastava osim redovne uključuje i izbornu nastavu, izvannastavne aktivnosti (zbor, instrumentalne i vokalne skupine, folklor, ples, glazbenu slušaonicu, raznovrsne glazbene projekte) kao i nastavu izvan učionice tj. posjet glazbenim priredbama.

Program nastave glazbene kulture je otvorenog tipa, što znači da učitelj ima slobodu, te uz obvezne sadržaje, sam oblikuje dio nastave. Učiteljeva sloboda ogleda se u temama slušanja glazbe: folklorna glazba, glazbala, pjevački glasovi, oblikovanje glazbenog djela, glazbene vrste i glazbeno-stilska razdoblja.

Nastavne cjeline *Folklorna glazba* stavljene su zasebno, te je za svaki razred naznačeno koliko takvih cjelina treba obraditi. Učitelju je prepušten izbor redoslijeda obrade kako bi se moglo poštivati načelo zavičajnosti⁶.

⁶ Principom zavičajnosti ostvaruju se poznata didaktička pravila od poznatoga nepoznatom, od bližega daljem, od jednostavnoga složenom od lakšega težem. Načelo zavičajnosti ili životne blizine ostvaruje se povezivanjem nastave s učeničkim okruženjem, te se usporedno s njegovom dobi, postupno širi i sadržajno bogati.

Teme iz folklorne glazbe izvode se iz slušanja glazbenih primjera po načelu da se prvo sluša glazbeni primjer, potom se razgovorom izvode zaključci. Ukoliko je moguće treba se poslužiti i video projekcijom te uvesti i ostale folklorne elemente – običaje, nošnje, itd. Koriste se pjesme sa obrađivanog folklornog područja. Učeničko znanje provjeravati isključivo uz upotrebu glazbenih primjera. Učenici moraju znati:

- prepoznati glazbu prema folklornoj pripadnosti
- na glazbenom primjeru opisati značajke
- prepoznati glazbala po zvuku i opisati ih prema slici

Pjevanje u nižim razredima osnovne škole je pjevanje po sluhu. Podrazumijeva kontinuirano izvođenje pjesama bez obaveznog zapamćivanja teksta. Njime se razvija osjećaj točne intonacije i ritma, glazbeno pamćenje i samopouzdanje. *Sviranjem* se kod učenika razvija osjećaj ritma, metra te precizne koordinacije i suradnje. *Slušanjem glazbe* razvija se sposobnost slušne koncentracije, specifikacije sluha (prepoznavanje zvukova i boja različitih glasova i glazbala) i analize odslušanog djela. *Glazbena kreativnost* razvija senzibilitet za glazbu, izoštrava pojedine glazbene sposobnosti, potiče maštovitost i samopouzdanje pri iznošenju novih ideja.

4.1.1. U nastavi

Program nastave glazbene kulture propisan *Nastavnim planom i programom za osnovnu školu* temelji se na glazbenim područjima.

Nastavno područje *pjevanja* za **prvi** razred osnovne škole sadrži sljedeće narodne (folklorne) pjesme: Iš, iš, iš, ja sam mali miš; En ten tini; Teče, teče, bistra voda; Moj dom; Dječja poskočica; Sveti Niko svijetom šeta; Spavaj mali Božiću; Djeca i maca; Kad si sretan; Mi smo djeca vesela; Pliva riba; Kako se što radi. Učitelj je odabir je što će i koliko pjesma obraditi (min. 15) poštujući načelo zavičajnosti.

Sljedeće nastavno područje je *sviranje* gdje učenici moraju naučiti izvoditi ritam i dobe jednostavnih pjesama i brojlica.

Slušanje glazbe je treće nastavno područje u kojem se nalazi samo jedna narodna skladba: Narodi nam se.

Kod *elemenata glazbene kreativnosti* učenici će naučiti improvizirati ritam, melodiju, pokret te tonsko slikanje.

U **drugom** razredu osnovne škole u nastavnom području *pjevanja* mogu se obrađivati sljedeće narodne pjesme: Pljesnimo svi zajedno; Pliva riba; Blistaj, blistaj, zvijezdo mala; Pjevala je ptica kos; Junak Janko; Proljetna pjesma; Ja posijah lan; Jedna vrana gakala, Radujte se narodi; Miš mi je polje popasel; Muzikaš; Mali ples. Nastavna područja *sviranja* i *elemenata glazbene kreativnosti* učenici nadograđuju naučeno.

U drugom razredu pod nastavnim područjem *slušanje glazbe* nema predviđene niti jedne narodne skladbe, no skladba Ive Lhotka Kalinskog: Stari dubrovački plesovi, predviđena za slušanje u drugom razredu osnovne škole, posjeduje folklorne elemente.

Treći razred za nastavno područje *pjevanja* na izbor ima malo veći broj narodnih pjesama: Nesla dekla v melin; Pjesma u kolu; Kriči, kriči, tiček; Pleši, pleši poskoči; Prijateljstvo pravo; Mali ples; U to vrijeme godišta; U kolu; Na kamen sjela Ljubica; Sunce sije, kiša će; Cin can cvrgudan; Jednu sem ružu mel; Ftček veli; Proljetno kolo; Sadila sam bosiljak; Kiša pada; Raca plava po Dravi; Ode zima.

U nastavnom području *sviranja* učenici će razlikovati i samostalno izvoditi ritam i dobe. *Slušanje glazbe* za treći razred također nema izdvojenih skladbi, no skladbe koje su predviđene za slušanje u tom razred te posjeduju elemente folklorne glazbe su : Emil Cossetto: Moja diridika (zbor i tamb. ork.) te Ivo Lhotka Kalinski: Gudba za kolo horvatsko.

Kod *elemenata glazbene kreativnosti* učenici će naučiti improvizirati i izvoditi male ritamske cjeline glasom, udaraljka i pokretom, obilježavati pojedine riječi i fraze zvukom nekih glazbala prema izboru učenika te oponašati zvukove slobodnom improvizacijom.

Četvrtom razredu nastavu glazbene kulture više ne predaje učitelj primarnog obrazovanja, već učitelj predmetne nastave glazbene kulture. Navesti ćemo primjere i za ovaj razred jer pripada nižim razredima.

Nastavno područje *pjevanja* obuhvaća sljedeće narodne skladbe: Čuk sedi; Evo san ti doša; Vrbniče nad morem; Dva i dva su četiri; Po kopinom; Lepi moji strnokosi; Pjevaj mi pjevaj sokole; Tri su ptice; Ja posijah lan; Veselo mi plovimo; Oj Jelo, Jelice; Teče,

teče bistra voda; Ćiro; Farandine moj; Savila se bijela loza; Oj Jelena, Jelena; U livadi pod jasenom; Staro sito i korito; Lepa Mara kolo vodi; Sadila sam rogozek; Jelica kolce vodila; Majka Mari kose plela.

Drugo nastavno područje je *slušanje i upoznavanje glazbe* gdje se među nizom skladbi može izdvojiti I. L. Kalinski: Dalmatinski plesovi protkan folklornim elementima.

Teme iz folklorne glazbe obrađuju se od petog razreda nadalje i to slobodnim redosljedom po razredima, poštujući načelo zavičajnosti. U nastavku ćemo navesti teme iz folklorne glazbe nastavnog područja *slušanja i upoznavanja glazbe*. Primjeri za izbor navedeni su po regijama:

- 1) **Folklorna glazbe Slavonije i Baranje** – Šokačko kolo; Svatovac; Tri jetrve žito žele; Slavonsko kolo; Kabanica od seksera; Svatovski drmeš; Samica; Diva Marica žito dožela; Kolo iz Duboševice.
- 2) **Folklorna glazba Podravine i Posavine** – Pač poljka; Sejali smo bažuljka; Stara polka; Zbira junak deklice; Drmeš; Kozatuš; Tri djevojke ječam žele; Ples z ropčecom; Oj Ivane Ivaniću; Lepi Juro kres nalaže; Turopoljski drmeš; I ovo se klajna zeleni Juraj, kirales; Glasnice; Volim žeti i kopati; Ja posijah repu.
- 3) **Folklorna glazba Hrvatskog zagorja i Međimurja** – Cveti mi fijolica; Tica vuga lepo speva; Međimurski lepi dečki; Baruši; Barica; Polka; Čardaš; Dobra večer dobri ljudi; Šroteš; Zagorski ples; Polegla trava detela; Jankič dojahal; Igrajte nam mužikaši; Grad se beli preko Balatina.
- 4) **Folklorna glazba Banovine i Like** – Glasnice; Volim žeti i kopati; Titrala se lepa Mara; Svadbene pjesme; Pastirska; Oj meni vele udaj se mala; Ličk; Oj odi brate da ga zapivamo; Sva su sela prominila boju; Nema pisme nit ima pivanja; Oj stani mala na opanke moje; Viknu vila s Prologa planine.
- 5) **Folklorna glazba dalmatinskih otoka, Dubrovnika i dalmatinske obale** – Rođene smo u Betini selu; U Betini ponajbolje jesu; Na dobro vam novi dan svanija; Mljetska poskočica; Lindo; Svet Ivane o' moga Trogira, Cvit mi je u gori; Da si od srebra, da si od zlata; Splitski plesovi; Jematvanski zvuci.
- 6) **Folklorna glazba Istre i Kvarnera** – Potancu; Meni te je majka obećala; Pojila je nevjestica; Labinski tanac; Oj ribare ribariću; Divojka je i od sebe lipa; Balun;

Vid'ja san je na štacjunu; Potpuhnuo je tihi vitar; N. Devčić: Istarska suita (Poskočica).

Zbog specifičnosti predmeta, kao i zbog malog broja sati, u nastavi glazbe kulture ne pojavljuju se striktno teme, nego postoji velika mogućnost izbornih sadržaja u područjima pjevanja, slušanja glazbe i glazbenih igara.

„Poučavanjem učenika tradicijskoj glazbi u nastavi učitelji utječu na formiranje pozitivnih stavova učenika prema vlastitoj kulturi, upoznavanju i prihvaćanju drugih kultura te različitosti među kulturama“ (Gortan-Carlin i sur., 2016:29).

4.1.2. U izvannastavnim glazbenim aktivnostima

U osnovnoj općeobrazovnoj školi se uz redovitu nastavu održavaju i izvannastavne aktivnosti gdje je učitelj slobodan kreator odgojno-obrazovnog rada. Izvannastavne aktivnosti mogu biti povezane s određenim predmetom ili interdisciplinarni naravi. Metode i načini pomoću kojih se realiziraju izvannastavne aktivnosti mogu biti različitog tipa, npr.: odgojno-obrazovne, radioničke, projektne, skupno-istraživačke, samoistraživačke i drugi oblici didaktičko-metodičkog pristupa. Izvannastavne aktivnosti mogu polaziti svi učenici škole bez obzira na njihove mogućnosti, sposobnosti i znanje. Područja te sadržaji koje izvannastavne aktivnosti nude veoma su raznolika, a ovdje ćemo izdvojiti nekoliko skupina kroz koje se prožimaju elementi folklor:

- literarne, dramske, novinarske, filmske radionice, likovne radionice, organiziranje školskog radija i školskih novina, projekti – umjetnički stilovi i razdoblja (odjeća, komunikacija, obrasci ponašanja, prehrana, itd.), glazbeni projekti (prepoznavanje trajnih vrijednosti i kvaliteta u umjetničkoj glazbi i ostalim glazbenim pravcima, primjerice, pop, rock, jazz i dr.), zbarsko pjevanje, itd.
- športsko-zdravstveno-rekreacijsko područje koje se odnosi na stjecanje športskih vještina i sposobnosti (nogomet, košarka, odbojka, šah ...), učenje društvenih plesova, folklor, ovladavanje vještinama i sposobnostima korektivne gimnastike, vježbama relaksacije i dr.

- njegovanje nacionalne i kulturne baštine, koje se odnose na izradbu i realizaciju projekata o istraživanju zavičaja, etnologije, turističke kulture i sl.
- učeničko zadrugarstvo – seosko gospodarstvo, domaćinstvo, pčelarstvo, osnovne tehnike kukičanja, vezenja, pletenja, uređenja školskih vrtova i sl.
- tehničko stvaralaštvo (tehničke inovacije, tehnike modeliranja i građenja, maketarstvo, i dr.)

Kroz izvannastavne aktivnosti učenici stječu kulturu korištenja slobodnog vremena a ujedno i zadovoljavaju svoje stvaralačke i rekreativne potrebe. Cindrić (1992:51) ističe da je sama funkcija izvannastavnih aktivnosti veoma važna jer su one svojim sadržajem bliže izvornoj stvarnosti, potrebama i željama učenika, a svojom otvorenošću pridonose nadograđivanju učenikove osobnosti i stvaraju uvjete za kulturni napredak, te promicanje i očuvanje kulturne raznolikosti.

„U njima se aktivno i suradnički teži razvoju sposobnosti učenika; učenici se pripremaju za nove izazove; potiču se na stvaralaštvo i kreativni rad; promiče se individualnost, ali i zajedništvo u ugodnom i djelotvornom ozračju“ (Vidulin-Orbanić, 2010:2).

Navedene aktivnosti na taj način obogaćuju školski život, stvaraju mogućnosti učenicima da istaknu svoju darovitost, a ujedno im omogućavaju bogato iskustvo druženja i stvaranja prijateljstva, te upravo zbog toga one imaju veliko značenje u ostvarivanju učenikovih vlastitih ciljeva.

4.2. Prijedlog tema u prihvaćenim udžbenicima od strane MZO (Alfa/ Školska knjiga/ Profil Klett)

Koje su sve teme iz folklorne glazbe za prva tri razreda osnovne škole predložili izdavači - Alfa, Školska knjiga i Profil Klett, a koje je odabralo Ministarstvo znanosti i obrazovanja za predmet Glazbene kulture, istražili smo analizirajući udžbenike (Alfa – Moja glazba 1, Moja glazba 2, Moja glazba 3; Profil Klett – Glazbeni krug 1, Glazbeni

krug 2, Glazbeni krug 3; Školska knjiga – Razigrani zvuci 1, Razigrani zvuci 2, Razigrani zvuci 3).

Podebljanim slovima su označene pjesme propisane Nastavnim planom i programom za taj razred. Ukošenim slovima su također pjesme propisane Nastavnim planom i programom, no ne za taj razred, već za viši ili niži.

Tablica 1: Popis narodnih (folklornih) pjesama u udžbenicima za 1. razred

ALFA Moja glazba 1	PROFIL KLETT Glazbeni krug 1	ŠKOLSKA KNJIGA Razigrani zvuci 1
Iš, iš, iš ja sam mali miš	Kad si sretan	Kad si sretan
En ten tini	I okolo salata	<i>Ćuk sedi</i>
Djeca i maca	Djeca i maca	Raj se otvorio
Teče, teče bistra voda	Pilići	Teče, teče, bistra voda
Dom		Svatko ima dom
Dječja poskočica		Dječja poskočica
Spavaj mali Božiću	Spavaj mali Božiću	<i>Pjevala je ptica kos</i>
Kako se što radi		Išli smo u školicu
<i>Muzikaš</i>		<i>U livadi pod jasenom</i>
U Zagrebu je kućica	Zavičaju moj	U ponoći zvonce malo
Mi smo djeca vesela	Mi smo djeca vesela	
Pliva riba		
Narodi nam se		
Jeste l' ikad čuli to	Jeste l' ikad čuli to	

Popis narodnih (folklornih) pjesama propisanih Nastavnim planom i programom za osnovnu školu sadrži 13 pjesama, od toga, izdavačka kuća Alfa broji 11, Profil Klett 4 i Školska knjiga 4. Također, dvije navedene pjesme su za 2. razred – Muzikaš i Pjevala je ptica kos, a pjesme Ćud sedi i U livadi pod jasenom propisane za 4. razred, našle su se u udžbenicima 1. razreda.

Tablica 2: Popis narodnih (folklornih) pjesama u udžbenicima za 2. razred

ALFA Moja glazba 2	PROFIL KLETT Glazbeni krug 2	ŠKOLSKA KNJIGA Razigrani zvuci 2
Jedna vrana gakala	Išli smo u školicu	Oj, oj, sokoliću moj
Čvorak	Sunce zađe	
Radujete se narodi	Hop-cup na kalup	Katarina zlata hći
Blistaj, blistaj, zvijezdo mala	Djetešce nam se rodilo	Blistaj, blistaj, zvijezdo mala
Mali ples	<i>Savila se bijela loza vinova</i>	Mali ples
Proljetna pjesma	Proljetna pjesma	
Pjevala je ptica kos	Pjevala je ptica kos	<i>Pjevaj mi, pjevaj, sokole</i>
Miš mi je polje popasel	Kolo	Miš mi je polje popasel
Ja posijah lan	Mlinček	Ja imado stado
Pljesnimo svi zajedno	<i>Dječja poskočica</i>	<i>Savila se bijela loza vinova</i>
Muzikaš	Cinguli, rajnguli	
Junak Janko	Darove nam, Niko, daj	
Pliva riba	Dobra vam večer, japica	
Svim na zemlji mir, veselje		

Za drugi razred popis propisanih pjesama je 13, od toga Alfa broji 12 pjesama, Profil Klett 2 i Školska knjiga 3. Pjesma Dječja poskočica navedena u udžbeniku za 2. razred je sa popisa za prvi razred, a pjesme Savila se bijela loza vinova i Pjevaj mi, pjevaj, sokole namijenjene su za 4. razred.

Tablica 3: Popis narodnih (folklornih) pjesama u udžbenicima za 3. razred

ALFA Moja glazba 3	PROFIL KLETT Glazbeni krug 3	ŠKOLSKA KNJIGA Razigrani zvuci 3
Sunce sije, kiša će	Tekla voda Karašica	Evo san ti doša
Nesla dekla v melin	Nesla dekla v melin	Nanaj, nanaj, lipi sin
Kriči, kriči, tiček	Kriči, kriči, tiček	
U to vrijeme godišta	Katarina, zlata kći	<i>Ja posijah repu</i>
Kiša pada	Kalendara	Kalendara
Sadila sam bosiljak		
Cin, can cvrgudan		Sanak snilo
Jednu sem ružu mel	Dil, dil, duda	
Ftiček veli	Ftiček veli	
Raca plava po Dravi	Raca plava po Dravi	Raca plava po Dravi
Moja diridika	Diridonda	
Lepi ti je Zagreb grad		Visom leteć'
Veselje ti navješćujem		Oj, pastiri, čudo novo
Pjesma u kolu		Kad bi svi ljudi na svijetu
Pleši, pleši		
Mali ples		
Na kamen sjela Ljubica	Na kamik sela Anica	
Ode zima	Ode zima	Ode zima

Treći razred broji 20 propisanih pjesama, a stanje u udžbenicima je vidljivo u tablici 3. Izdavačka kuća Alfa sadrži 16 pjesama, Profil Klett 5, a Školska knjiga 2. Pjesma Ja posijah repu propisana je z 4. razred.

Analizirajući sve tri tablice, vidljivo je da izdavačka kuća Alfa, u svojim udžbenicima Moja glazba ima najveći broj narodnih (folklornih ili tradicijskih) pjesama propisanih Nastavnim planom i programom.

5. ISTRAŽIVANJE ZASTUPLJENOSTI FOLKLORA U OSNOVNIM ŠKOLAMA SLAVONIJE

5.1. Predmet, cilj i zadaci istraživanja

Predmet ovog istraživanja je zastupljenost folklora u osnovnim školama istočnog dijela Republike Hrvatske – Slavonije.

Cilj istraživanja je ispitati u kojoj mjeri i na koje načine su zastupljene izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama, kolika je njihova polaznost te trebaju li se i dalje očuvati tradicijske vrijednosti kroz školstvo i zašto.

Zadaci istraživanja su:

- 1) Utvrditi pojavnost održavanja izvannastavnih glazbenih aktivnosti u osnovnim školama;
- 2) Ispitati koji je uzrast zainteresiranih učenika za izvannastavne glazbene aktivnosti, koje su to izvannastavne glazbene aktivnosti koje škole održavaju, te kolika je polaznost istih;
- 3) Ispitati pojavnost izvannastavnih glazbenih aktivnosti tijekom godine u programima škole i na manifestacijama izvan škole;
- 4) Provjeriti stajališta ispitanika o njegovanju tradicijskih vrednota u suvremenom pristupu nastave glazbene kulture.

5.2. Postupci i instrumenti istraživanja

Podaci su prikupljeni postupkom anketiranja, a kao instrument istraživanja korišten je on-line anketni upitnik. Anketiranje je provedeno na 173 e-mail adrese osnovnih škola. Od toga, 10 e-mail adresa ima neku vrstu virusa i ankete se nisu uspjele isporučiti. Od ostalog dijela isporučenih e-mail adresa, ukupno 163, anketu je ispunilo 50 ispitanika, uz napomenu da nisu svi ispitanici odgovorili na svako pitanje.

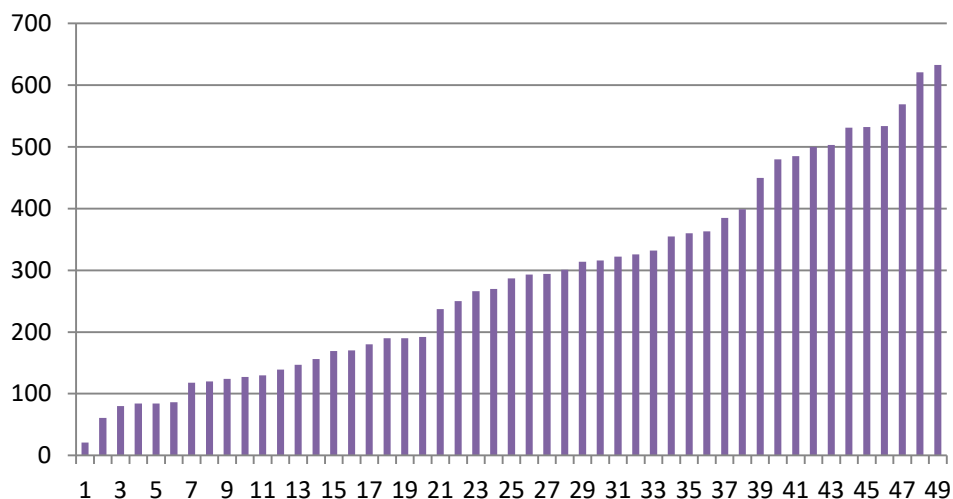
Uzorak istraživanja čine ravnatelji osnovnih škola istočne Hrvatske iz četiri županije: Požeško-slavonske (16), Brodsko-posavske (33), Osječko-baranjske (71) i Vukovarsko-srijemske (53).

Anketa se sastoji od različitog tipa pitanja: otvorenog, zatvorenog, kombinacija otvorenog-zatvorenog i Likertova skala.

5.3. Analiza podataka istraživanja

Prvo, uvodno pitanje „Koliko učenika ima Vaša škola?“ otvorenog je tipa te su ispitanici trebali upisati brojčano stanje učenika u svojim školama. Iz grafikona je vidljivo da ispitanici rade u različitom okruženju.

Grafikon 1. Koliko učenika ima Vaša škola?

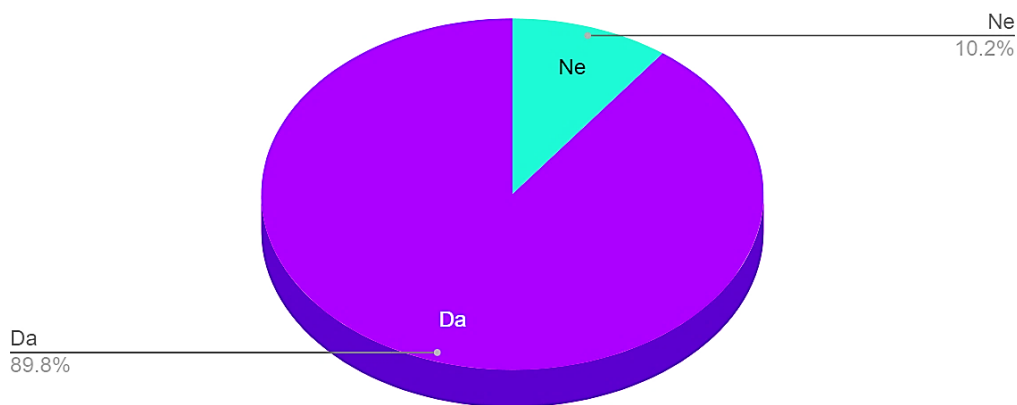
Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Raspon broja učenika u osnovnim školama dosta je različit, kreće se od 21 sve do 633. Od ukupnog broja ispitanika: u šest škola broj učenika se kreće od 21 do 82, četrnaest škola ima od 118 do 192 učenika, u sedam škola je od 237 do 294 učenika,

jedanaest škola broji od 301 do 399 učenika, četiri su škole sa brojem učenika od 450 do 500, pet škola ima od 503 do 569 učenika te dvije škole koje imaju preko 600 učenika. Možemo vidjeti (grafikon 1.) kako je među našim ispitanicima najčešći broj učenika u osnovnim školama između 100 i 200, zatim između 300 i 400 pa od 200 do 300.

U drugom pitanju nas je zanimalo održavaju li se u ispitanim školama izvannastavne glazbene aktivnosti. Pitanje je zatvorenog tipa i ispitanici su se morali odlučiti za da (održavaju se) ili ne (ne održavaju se). Pa je tako iz grafikona 2 vidljivo kako se u 89,9% održavaju, dok je 10,2% ispitanika odgovorilo da se u njihovim školama ne održavaju izvannastavne glazbene aktivnosti.

Grafikon 2. Održavaju li se u Vašoj školi izvannastavne glazbene aktivnosti?

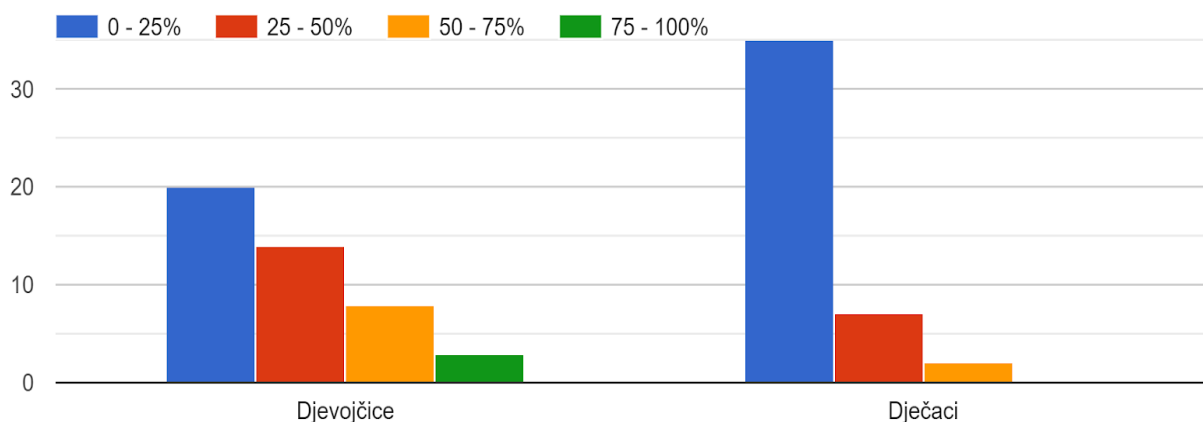
Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Na temelju daljnjih istraživanja utvrdili smo da broj učenika škole ne utječe nužno na održavanje izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Treće pitanje se nadovezuje na prethodno, pa oni ispitanici koji su u prethodnom pitanju odgovorili sa ne (njih 10, 2%) nisu morali dalje ispunjavati anketu.

U ovom pitanju smo htjeli provjeriti kolika je zainteresiranost učenika za izvannastavne glazbene aktivnosti. Pitanje je zatvorenog tipa, pa su tako ispitanici mogli odabrati postotak polaznosti posebno djevojčica a posebno dječaka.

Grafikon 3. Kolika je zainteresiranost učenika za izvannastavne glazbene aktivnosti?

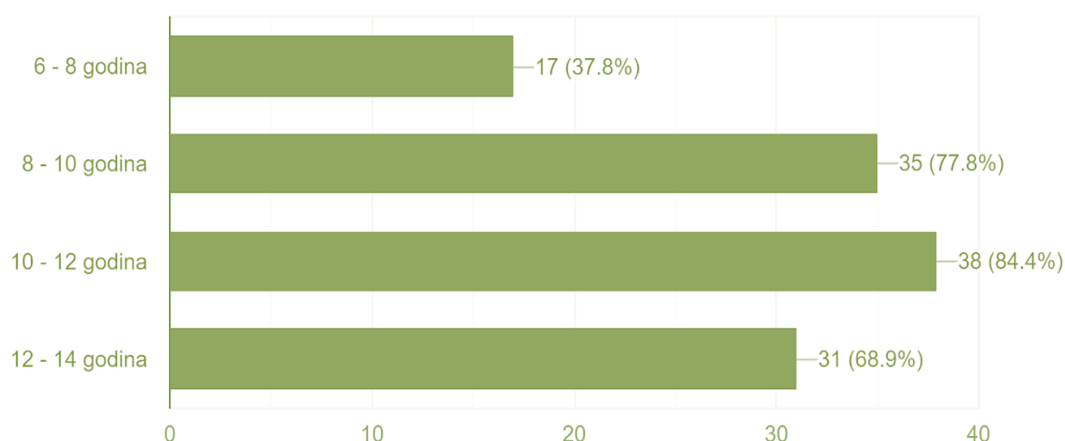

Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Koliko su zainteresirane djevojčice za izvannastavne glazbene aktivnosti ispitanici su odgovorili sljedeće: dvadeset ispitanika 0-25%, četrnaest za 25 – 50%, osam 50-75% i tri za 75-100%. Dok je kod dječaka drugačija situacija: njih trideset petoro se izjasnilo za polaznost od 0-25%, sedmero za polaznost od 25-50%, dvoje za polaznost od 50-75% i niti jedno za polaznost od 75-100%. To nam daje zaključiti da su djevojčice zainteresiranije od dječaka za ovakvu vrstu izvannastavnih aktivnosti, no raduje nas da ni dječaci previše ne zaostaju za djevojčicama.

U četvrtom pitanju smo htjeli istražiti koji je uzrast polaznika izvannastavnih glazbenih aktivnosti. Ispitanicima su ponuđena na izbor 4 uzrasta i to: od 6 do 8 godina, od 8 do 10 godina, od 10 do 12 godina i od 12 do 14 godina. Prva dva izbora su uzrast nižih razreda osnovne škole, dok su druga dva izbora viši razredi.

Grafikon 4. Koji je uzrast polaznika izvannastavnih glazbenih aktivnosti?

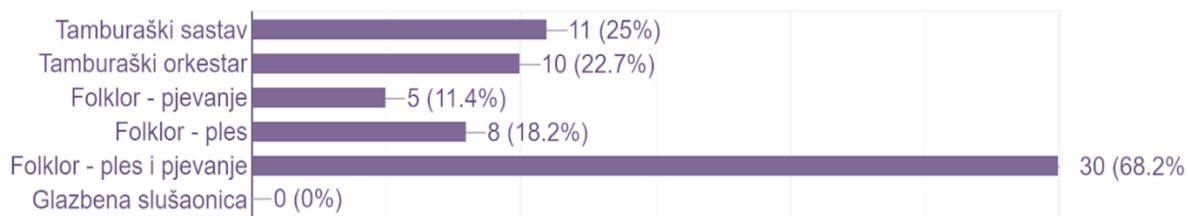

Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Rezultati koje smo dobili su sljedeći: sedamnaest ispitanika (37,8%) izjasnilo se da je uzrast koji pohađa izvannastavne glazbene aktivnosti od 6 – 8 godina, trideset pet ispitanika (77,8%) da je uzrast od 8 – 10 godina, trideset osam (84,4%) za uzrast od 10 – 12 godina te trideset jedan (68,9%) za uzrast od 12 – 14 godina. Iz ovih podataka možemo vidjeti kako se interes za ovakvu vrstu aktivnost razvija dolaskom u školske klupe (6 - 8 godina), pa se u dobi od 8 do 10 godina zainteresiranost polako penje, što je period 3. i 4. razreda, a najintenzivniji odaziv je u 5. i 6. razredu (u dobi 10 do 12 godina). Kako se bliži kraj osnovnoškolskog obrazovanja, tako blago pada i broj polaznika (uzrast od 12 do 14 godina).

Sada kada smo ustanovili u kojoj dobi su učenici najzainteresiraniji za izvannastavne glazbene aktivnosti, zanima nas koje sve glazbene aktivnosti imaju ponuđene na izbor.

Grafikon 5. Koje se folklorne izvannastavne aktivnosti održavaju?

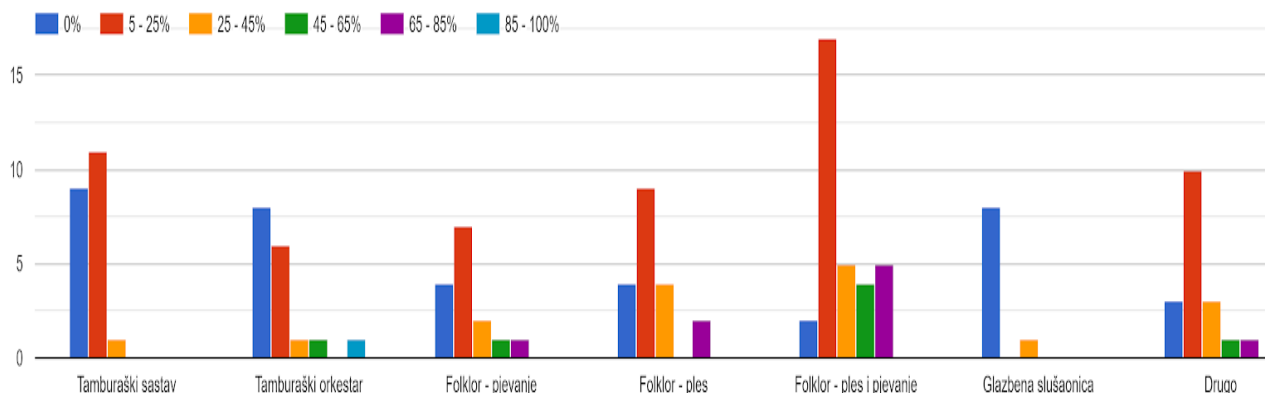
Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Peto pitanje je kombinacija otvorenog i zatvorenog tipa, pa je ispitanicima bilo ponuđeno šest glazbenih aktivnosti: tamburaški sastav, tamburaški orkestar, folklor-pjevanje, folklor-ples, folklor-ples i pjevanje te glazbena slušaonica. Na posljednje, sedmo mjesto, mogli su nadopisati izvannastavne glazbene aktivnosti koje nisu nabrojane, a održavaju se u njihovoj školi. Na temelju rezultata istraživanja, trideset ispitanika se izjasnilo da je najzastupljenija izvannastavna glazbena aktivnost folklor koji obuhvaća obje discipline - ples i pjevanje (68,2%). Slijedi tamburaški sastav (25%), tamburaški orkestar (22,7%), folklor – ples (18,2%) te folklor – pjevanje (11,4%). Glazbenu slušaonicu nitko od naših ispitanika nema u izvannastavnim aktivnostima svoje škole.

Zanimljivo je vidjeti i kojih još glazbenih aktivnosti imaju škole. Najzastupljeniji je zbor (mali i veliki, školski, pjevački te dječji) koji je navelo devet ispitanika (20,7%), zatim je po jedan ispitanik (ukupno 11,5%) naveo: da je uz pjevački zbor i suvremeni ples do prošle nastavne godine postojala i tamburaška skupina koja je raspuštena zbog malog broja učenika; također uz zbor škola ima i vokalno instrumentalni sastav; sviranje na blok flauti; plesna skupina; glazbena radionica (ali nije vezana uz folklor).

Sljedećim pitanjem htjeli smo ispitati kolika je zainteresiranost učenika po prethodno navedenim izvannastavnim glazbenim aktivnostima. Uz navedene aktivnosti nalaze se postoci: 0%, 5-25%, 25-45%, 45-65%, 65-85%, 85-100%, pomoću kojih ispitanici trebaju ocijeniti zainteresiranost učenika za pojedinu aktivnost koju imaju u svojoj školi.

Grafikon 6. Zainteresiranost učenika po aktivnosti?

Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Vodeći se dobivenim rezultatima iz prethodnog pitanja, za najzastupljeniji folklor – ples i pjevanje, sedamnaest ispitanika se izjasnilo da je zainteresiranost učenika za tu vrstu glazbenih aktivnosti od 5-25%, pet ispitanika se izjasnilo da je zainteresiranost učenika od 25-45%, njih četvero se izjasnilo za zainteresiranost od 45-65%, po petero za zainteresiranost od 65-85% te dvoje za 0% zainteresiranosti.

Slijedi nam tamburaški sastav gdje možemo vidjeti kako se onih jedanaest ispitanika iz prethodnog pitanja izjasnilo da je zainteresiranost učenika od 5-25%, jedan ispitanik se izjasnio za zainteresiranost od 25-45%, dok se čak devet ispitanika izjasnilo da je zainteresiranost 0%. Možemo to protumačiti kako nezainteresiranost, odnosno, kako te škole vrlo vjerojatno nemaju tamburaški sastav u ponudi svojih izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Za zainteresiranost tamburaškog orkestra izjasnilo se devet ispitanika, od toga šest za zainteresiranost od 5-25%, te po jedan za 25-45%, 45-65% i za 85-100%. Nezainteresiranih (0%) za ovu vrstu aktivnosti je njih osmero.

Za plesni dio folkloru devetero njih se izjasnilo da je zainteresiranost od 5-25%, četvero za 45-65%, dvoje za 65-85%, te četvero nezainteresiranih (0%). Zainteresiranih za folklor-pjevanje je sedmero za 5-25%, dvoje za 25-45%, te po jedno za 45-65% i 65-85%. Nezainteresiranih (0%) je četvero.

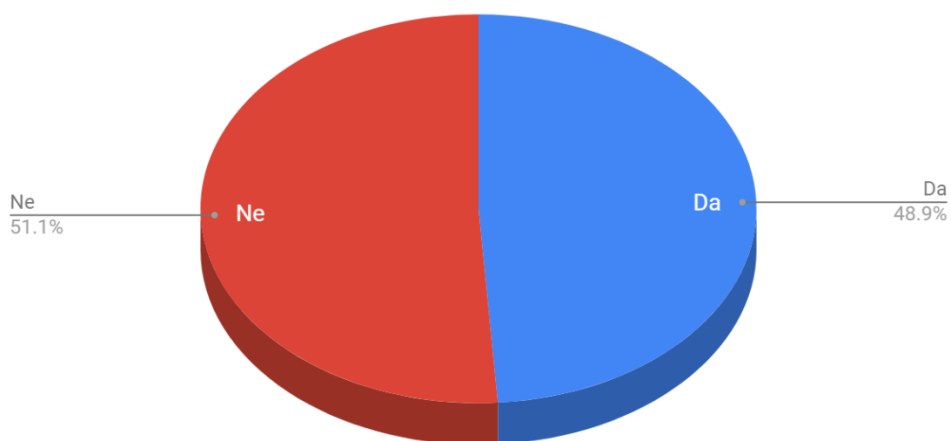
Kako smo u prethodnom pitanju razjasnili da nitko od naših ispitanika nema u svojim izvannastavnim aktivnostima glazbenu slušaonicu, tako su i rezultati bili za

pretpostaviti, osmero ispitanika se izjasnilo za nezainteresiranost (0%). No ono što je ovdje interesantno, jedan ispitanik se izjasnio kako je zainteresiranost 25-45%! Ostaje nam prosuditi ima li ipak netko u svojoj školi ovu vrstu aktivnosti, ili postoji interes za tu aktivnost koja se ne nudi?

Izvannastavne glazbene aktivnosti koje ispitanici imaju u svojim školama, a nisu bile navedene u upitniku, svrstane su u grafikonu pod nazivom „drugo“. Kakva je zainteresiranost učenika za njih vidimo u grafikonu 6. Deset ispitanika se izjasnilo za postotak od 5-25, troje za 25-45%, te po jedno za 45-65% i 65-85%. Troje se izjasnilo za 0%, tj. kod njih nema drugih izvannastavnih glazbenih aktivnosti.

Naredna dva pitanja usmjerena su na izvedbe programa u školi i izvan nje. Pitanje je zatvorenog tipa, na koje su ispitanici mogli odgovoriti sa da ili ne. Proverili smo sudjeluju li ispitanici na smotrama izvan škole (npr. Vinkovačke jeseni, Đakovački vezovi, Brodsko kolo i mnoge dr.).

Grafikon 7. Sudjelujete li na smotrama izvan škole?

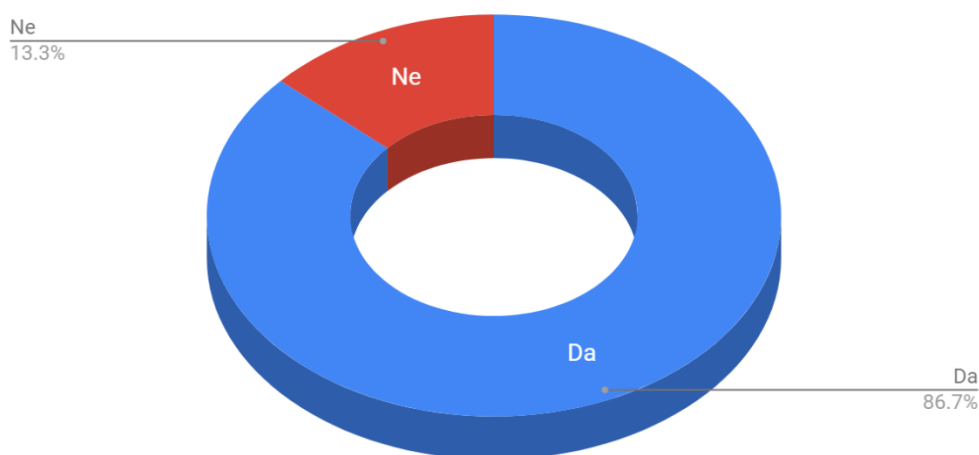

Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Kao što možemo vidjeti iz grafikona 7, broj ispitanika je podjednak, odnosno, samo je jedan odgovor više bio za ne, tako da je dvadeset troje ispitanika (51,1%) odgovorilo da ne sudjeluju u smotrama izvan škole, dok je dvadeset dvoje (48,9%) reklo da sudjeluju.

Kakva je situacija sa nastupima i folklornim točkama u programima škole vidjet ćemo u grafikonu 8.

Grafikon 8. Jesu li prisutne točke izvannastavnih folklornih aktivnosti u programima škole?

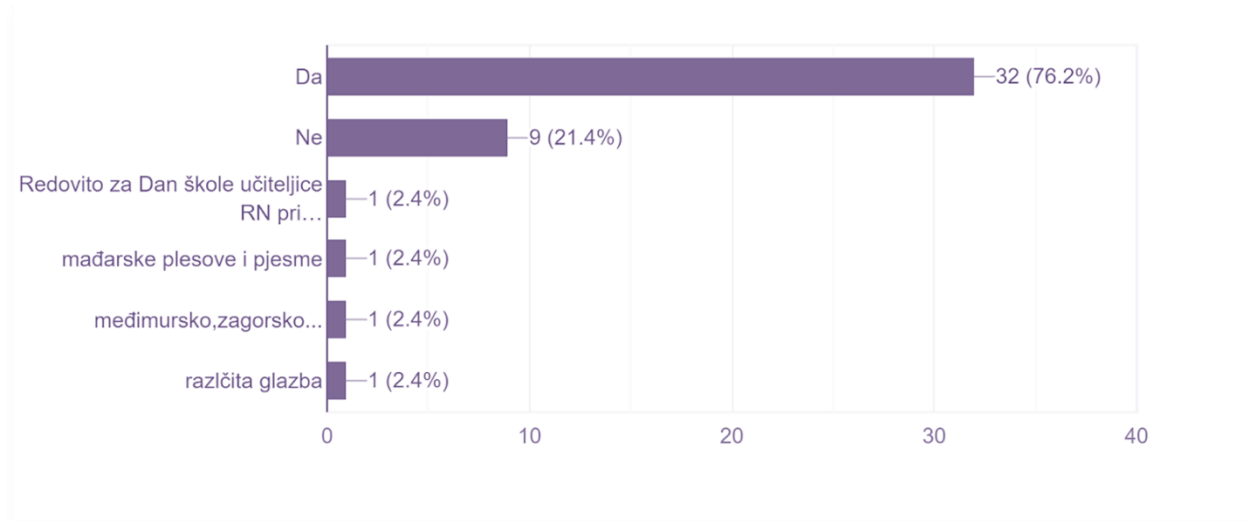

Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Primjećujemo kako su kod velike većine ispitanika, njih trideset devetero (86,7%), prisutne točke izvannastavnih folklornih aktivnosti u programima njihovih škola. Dok kod šestoro (13.3%) ispitanika u školske programe nisu uvrštene točke ovakve vrste aktivnosti.

S obzirom da smo u ovom istraživanju anketirali istočnu Hrvatsku, željeli smo istražiti obrađuju li učenici samo folklor svog područja.

Grafikon 9. Imate li na repertoaru samo folklor slavenskog područja?

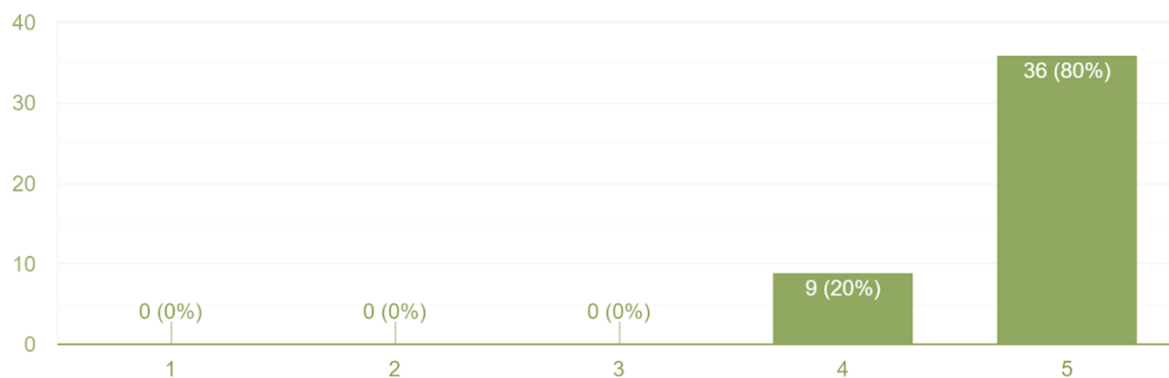

Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Kombinacija otvorenog i zatvorenog tipa pitanja, omogućila je ispitanicima da odaberu između da i ne odgovora ili pak nadopišu koji još folklor njeguju. Iz grafikona 9 vidljivo je da trideset dvoje ispitanika (76,2%) njeguje folklor svog područja, dok njih devetero (21,4%) osim folklor slavenskog područja u programu svojih izvannastavnih glazbenih aktivnosti njeguje i uči i o tradiciji drugih regija. Četvero ispitanika se izjasnilo da redovito za Dan škole učiteljice razredne nastave pripreme točku folklor slavenskoga područja, osim slavenskog njeguju i mađarske plesove i pjesme (OŠ mađarske nacionalne manjine), zatim međimurske, zagorske,... te drugu različitu glazbu.

Deseto pitanje ankete obuhvaćalo je tvrdnje kojima se iznosi mišljenje o daljnjem njegovanju tradicijskih vrednota u suvremenom pristupu nastave glazbene kulture. Ispitanici su imali mogućnost odabrati od 1. do 5., gdje je broj 1 označavao da uopće ne treba, 2 da ne treba 3 da su neodlučni, 4 da umjereno treba te 5 da u potpunosti treba.

Grafikon 10. Treba li i dalje njegovati tradicijske vrednote u suvremenom pristupu nastave glazbene kulture?

Izvor: vlastito istraživanje 2017./2018.

Na temelju rezultata istraživanja, dolazimo do zaključka kako od ukupnog broja ispitanika, njih trideset šestero (80%) smatra da u potpunosti treba njegovati tradicijske vrednote, dok devetero (20%) smatra da se tradicija u suvremenom pristupu nastave glazbene kulture treba njegovati umjereno. Važno je naglasiti da se svi ispitanici slažu da i dalje treba njegovati tradicijske vrednote, a zašto to smatraju objasnili su u sljedećem pitanju.

O tome zašto bi i dalje trebalo njegovati tradicijske vrijednosti u suvremenom pristupu nastave glazbene kulture dobili smo slijedeća saznanja. Najzastupljeniji odgovor bio je „da se ne zaborave običaji i tradicija jer je to naša kulturna baština i identitet“. Ispitanici smatraju da je stvar opće kulture poznavanje bogate tradicije folkloru naše ali i drugih zemalja, te da je ujedno i dužnost odgojno-obrazovnih ustanova pokušati sačuvati taj dio baštine. Također su mišljenja da učenici kroz njegovanje tradicije vlastitog zavičaja, razvijaju pozitivan stav i poštovanje prema tradicijskim vrednotama drugih krajeva Hrvatske i šire (drugim narodima).

Folklor je veliko narodno znanje (ne samo pjevanje, ples i sviranje), dio kulturne baštine, nacionalna vrijednost o kojoj treba učiti (kako bi je razumjeli) te na taj način

razvijati i njegovati ljubav prema tradicijskoj kulturi. Nematerijalna kulturno-povijesna baština se treba prenositi, očuvati i njegovati od malih nogu, za nove generacije, da mladi znaju tko su, što su i odakle potječu. Jer je nastupilo neko „novo doba“ i drugačiji način života, a želje ispitanika su da mladi saznaju kako se nekad „živilo i veselilo“ u njihovom zavičaju. Njegovanje folkloru svoga kraja sastavni je dio jednog vremena, te je bitno uspoređivati jedan period života sa drugim („to je kao duša koja ispunjava tijelo“) te sačuvati od zaborava.

Također, bitno je da svi narodi koji žive na našem području imaju mogućnost očuvati svoj identitet, kulturu, tradiciju i narodne običaje kao pripadnici nacionalnih manjina.

Kroz očuvanje tih vrednota razvija se tolerancija, građanski odgoj, prihvaćaju različitosti, potiče na bavljenje glazbom, razvijaju kognitivne i motoričke sposobnosti (folklorni ples), razvija djetetovo samopouzdanje, osjećaj za ritam i tempo, osjećaj za lijepo, itd. Pojedini ispitanici smatraju da se djecu s kulturnom baštinom svoga kraja i drugih krajeva Hrvatske treba upoznati u višim razredima osnovne škole.

Zanimljivo je istaknuti odgovor da se tradicija i običaji trebaju očuvati i zbog turističkih ponuda jer sve više raste potražnja za takvom vrstom turizma.

6. ZAKLJUČAK

Folklorna tradicija ima veliku ulogu u našem svakidašnjem životu. Folklor je protkan kroz mnoge sadržaje: glazbu, instrumente, ples, igru, sliku, odjeću, obuću. Posebnu ulogu u očuvanju te baštine imaju djeca (učenici), jer su oni budući prenosioci znanja o vlastitoj tradiciji. Vrlo važan zadatak učiteljica nižih razreda je da učenike upoznaju s kulturnom baštinom svog kraja a potom i ostalih krajeva. Učeći o folklornoj glazbi na nastavi glazbene kulture ili sudjelujući u folklornim izvannastavnim aktivnostima, u učeniku se budi interes, razumijevanje i poštovanje narodnog stvaralaštva, a također se razvija smisao i potreba za njegovim očuvanjem. Pohađanjem izvannastavnih aktivnosti učenici produbljuju i proširuju svoja znanja, razvijaju svoje sposobnosti i radne navike, pokazuju svu svoju kreativnost, potiču svoje samopouzdanje, stječu nova iskustva, razvijaju komunikacijske i socijalne vještine, ali isto tako razvijaju nova prijateljstva i osjećaj važnosti. Važnost izvannastavnih aktivnosti sastoji se od brige za zdravlje učenika u rastu i razvoju, u sudjelovanju sveukupnosti njihova odgoja, pridonosenju širenja opće kulture kao i izgrađivanju kulture provođenja slobodnog vremena.

Ovim diplomskim radom istraženo je jesu li djevojčice i dječaci u istom omjeru zainteresirani za izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama te trebaju li se i dalje njegovati tradicijske vrednote kroz školstvo. Utvrdili smo da se u velikoj većini škola održavaju izvannastavne glazbene aktivnosti, ali i da broj učenika škole nužno ne utječe na održavanje istih. Djevojčice su, za razliku od dječaka, zainteresiranije za ovakvu vrstu izvannastavnih aktivnosti, naime, troje ispitanika je potvrdilo da je zainteresiranost djevojčica za takvu aktivnost u visokom postotku, od 75-100%, dok kod dječaka nemamo taj postotak. Osmero je odgovorilo da je polaznost djevojčica od 50-75%, a isti postotak kod dječaka broji dva odgovora. Nadalje, postotak od 25-50% kod djevojčica broji četrnaest ispitanika, a kod dječaka u pola manje, sedmero. Iznenadjujući podatak je za postotak od 0-25%, djevojčice broje dvadeset ispitanika, a dječaci trideset pet. Sukladno dobivenim rezultatima, prvu hipotezu ne možemo smatrati potvrđenom, jer je zainteresiranost djevojčica u većem postotku. Zainteresiranost raste u dobi od 8 do 10 godina (3. i 4. razred), dok je na vrhuncu u dobi od 10 do 12 godina (5. i 6.

razred). Najzastupljenija folklorna glazbena aktivnost je folklor – ples i pjevanje, potom slijede tamburaški sastav i tamburaški orkestar. Osim folklornih, škole imaju i druge izvannastavne glazbene aktivnosti od koji je najzastupljeniji zbor. Pohađajući takvu vrstu aktivnosti, učenici usvajaju važnost očuvanja tradicijske baštine, ne samo svog kraja, nego i drugih krajeva, te se na taj način pripremaju postati bitnim sudionikom kulturnog i javnog života svoje zajednice. Daljnjim istraživanjem utvrdili smo da velika većina škola ima prisutne folklorne točke u svojim programima, dok na raznim smotrama izvan škole polovica njih ne sudjeluje. S obzirom da je anketiranje provedeno na području Slavonije, istražili smo koje sve vrste folkloru imaju u svojim programima. Većina njeguje folklor samo svoga područja, njih 76%, dok drugi uz folklor svog područja njeguju i folklor drugih područja, međimurski, zagorski,... ali i folklor nacionalnih manjima, npr. mađarski. Također, 80% ispitanika smatra kako u potpunosti treba negovati tradicijske vrednote u suvremenom pristupu nastave glazbene kulture, dok preostalih 20% smatra da tradiciju treba umjereno negovati i time potvrđujemo drugu hipotezu. Poznavanje bogate tradicije folkloru naše ali i drugih zemalja je stvar opće kulture, a dužnost odgojno-obrazovnih ustanova je pokušati sačuvati taj dio baštine. Njegovanjem tradicije vlastitog zavičaja, razvija se pozitivan stav i poštovanje prema tradicijskim vrednotama drugih krajeva Hrvatske i šire (drugim narodima). Kroz očuvanje tih vrednota razvija se tolerancija, građanski odgoj, prihvaćaju različitosti, potiče na bavljenje glazbom, razvijaju kognitivne i motoričke sposobnosti (folklorni ples), razvija djetetovo samopouzdanje, osjećaj za ritam i tempo, osjećaj za lijepo, itd.

7. LITERATURA

- 1) CERIBAŠIĆ, N.; ČALETA, J. (2000) *Hrvatska tradicijska glazba*. Zagreb. Institut za etnologiju i folkloristiku.
- 2) CINDRIĆ, M. (1992) *Izvannastavne aktivnosti i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole*. *Život i škola* 41 (1), str. 49-68.
- 3) GORTAN-CARLIN, I. P.; PACE, A.; DENAC, O. (2014) *Glazba i tradicija – izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- 4) GORTAN-CARLIN, I. P.; BANČIĆ, I.; GREGORIĆ, A.; ROTAR, A. i drugi (2016) *Jezik, umjetnost i tradicija u građanskom odgoju i obrazovanju*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- 5) IVANČAN, I (1971) *Folklor i scena: priručnik za rukovodioce folklornih skupina*. Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske.
- 6) JURIŠIĆ, G.; SAM PALMIĆ, R. (2002) *Brojalica, snažni glazbeni poticaj*. Rijeka: Adamić.
- 7) KNEŽEVIĆ, G. (2002) *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno.
- 8) KNEŽEVIĆ, G. (2012) *Sad se vidi, sad se zna: hrvatske dječje tradicijske igre s pjevanjem*. Zagreb: Ethno.
- 9) MARKOVIĆ, A.; EĆIMOVIĆ, R. (2006) *Hrvatska narodna glazba – od 5. do 8. razreda osnovne škole*. Zagreb: Znanje.
- 10) MIHOLIĆ, I. (2009) *Hrvatska tradicijska glazba – Slavonija, Baranja i Srijem - udžbenik hrvatske tradicijske glazbene kulture s 3 zvučna CD-a od petog do osmog razreda osnovne škole*. Zagreb: Profil.
- 11) Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006) *Glazbena kultura (66-73)* Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- 12) PETEH, M. (2007) *Zlatno doba brojalice*. Zagreb: Alinea.
- 13) SVALINA, V. (2015) *Kurikulum nastave glazbene kulture i kompetencije učitelja za poučavanje glazbe*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.

- 14) VIDULIN-ORBANIĆ, S. (2010) *Utjecaj izvannastavnih glazbenih aktivnosti na kulturu provođenja slobodnog vremena mladih: (doktorska disertacija)*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- 15) VITEZ, Z.; MURAJ, A. (2001) *Hrvatska tradicijska kultura na razmeđu svjetova i epoha*. Zagreb: Barbat: Institut za etnologiju i folkloristiku: Galerija Klovićevi dvori.
- 16) VITEZ, Z.; MURAJ, A.; MARKS, LJ.; LOZICA, I.; ZEBEC, T.; MAROŠEVIĆ, G. (2016) *Hrvatski običaji i druge tradicije*. Zagreb: Mozaik knjiga.

INTERNET IZVORI:

- 1) ČAPO-ŽMEGAČ, J. (1997) Antun Radić i suvremena etnološka istraživanja. [*Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku.*] (Vol. 34 No. 2) Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/file/65907> (29.11.2018.)
- 2) <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=20035> (22.2.2018.)
- 3) PROLETA, J.; SVALINA, V. (2011) Odgojna uloga izvannastavnih glazbenih aktivnosti. [*Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja.*] (Vol. LVII No.26) Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/77327> (17.2.2018.)
- 4) SVALINA, V.; PEKO, A.; BISTROVIĆ, K. (2016) Izvannastavne glazbene aktivnosti u prva četiri razreda osnovne općeobrazovne škole. [*Napredak: časopis za pedagoški teoriju i praksu.*] (Vol. 157 No. 1-2) Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/177224> (11.1.2018.)

8. PRILOZI

Anketa : <https://forms.gle/5tjx6fjCDxuLKUuh9>

Zastupljenost folkloru u OŠ Slavonije

Anketa se provodi u svrhu izrade diplomskog rada i koristit će se isključivo za potrebe istog.

Koliko učenika ima Vaša škola?

Your answer

Održavaju li se u Vašoj školi izvannastavne glazbene aktivnosti?

Ukoliko je Vaš odgovor NE, nije potrebno dalje ispunjavati upitnik.

Da

Ne

Kolika je zainteresiranost učenika za izvannastavne glazbene aktivnosti?

0 - 25%

25 - 50%

50 - 75%

75 - 100%

Djevojčice

Dječaci

Koji je uzrast polaznika izvannastavnih glazbenih aktivnosti?

6 - 8 godina

8 - 10 godina

10 - 12 godina

12 - 14 godina

Koje se folklorne izvannastavne aktivnosti održavaju?

Ako u Vašoj školi postoji izvannastavna glazbena aktivnost koja nije nabrojana, molim Vas da je nadopišete.

Tamburaški sastav

Tamburaški orkestar

Folklor - pjevanje

Folklor - ples

Folklor - ples i pjevanje

Glazbena slušaonica

Other: _____

Zainteresiranost učenika po aktivnosti?

	0%	5 - 25%	25 - 45%	45 - 65%	65 - 85%	85 - 100%
Tamburaški sastav	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tamburaški orkestar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Folklor - pjevanje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Folklor - ples	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Folklor - ples i pjevanje	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Glazbena slušaonica	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Drugo	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sudjelujete li na smotrama izvan škole?

- Da
 Ne

Jesu li prisutne točke izvannastavnih folklornih aktivnosti u programima škole?

- Da
 Ne

Imate li na repertoaru samo folklor slavonskog područja?

Ako je Vaš odgovor NE, nadopišite koji još folklor njegujete?

- Da
 Ne
 Other: _____

Treba li i dalje njegovati tradicijske vrednote u suvremenom pristupu nastave glazbene kulture?

1 - Uopće ne treba; 2 - Ne treba; 3 - Neodlučan/na; 4 - Umjereno treba; 5 - U potpunosti treba

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Zašto?

Your answer _____

9. SAŽETAK

Folklor u Hrvatskoj ima sve naznake predajne kulture, jer je narod nastojao prenijeti djeci tradiciju, kulturu i povijest prethodnih naraštaja. Veliku ulogu u prijenosu tog znanja imaju i odgojno-obrazovne ustanove.

Rad je pisan s namjerom da se analizira zastupljenost folkloru kroz izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama diljem Slavonije. Cilj rada je istražiti provedbu očuvanja tradicijske glazbe kroz izvannastavne glazbene aktivnosti. Istraživanje je provedeno u četiri županije istočne Hrvatske. Prilikom ovog istraživanja korištena je anketa koja se sastojala od jedanaest pitanja. Rezultati su dobiveni metodom analize i sinteze. Pitanja se odnose na provođenje izvannastavnih glazbenih aktivnosti, zainteresiranost učenika za takvu vrstu aktivnosti te razloge očuvanja tradicijskih vrijednosti.

Dobiveni rezultati potvrđuju da škole održavaju izvannastavne glazbene aktivnosti te da su djevojčice u dobi od 10 do 12 godina najviše zainteresirane za takvu vrstu aktivnosti. Ono što učenike najviše privlači je folklor koji objedinjuje ples i pjevanje. Većina škola njeguje samo folklor svog područja, dok su u manjini one škole koju uz folklor svog područja njeguju i folklor drugih područja kao i nacionalnih manjina. Stavovi ispitanika govore da bi i dalje trebalo njegovati svoju tradiciju i kulturnu baštinu kroz suvremeni pristup nastave glazbene kulture.

Ključne riječi: folklor, glazbena kultura, razredna nastava, izvannastavne glazbene aktivnosti

10. SUMMARY

The folklore in Croatia transmits a culture, people convey to the children a tradition, culture and history of previous generations. The main role in the transfer of this knowledge is to have an educational institution. The graduate thesis is written in order to analyze the representation of folklore through extracurricular music activities in elementary schools all over Slavonia. The main goal of the work is to research how to ensure the implementation of traditional music through extra curricular music activities. The research was carried out in four counties of eastern Croatia. During this research, a survey was used which consisted eleven questions. The results were obtained by a method of analysis and synthesis. The questions are related to carrying out extracurricular music activities, the interest of students for such activity and the reasons for preserving traditional values.

The obtained results confirm that schools maintain extracurricular music activities, and shows that the girls between the ages of 10 and 12 are more interested in this type of activity. The students are most attracted to the folklore that unites dance and singing. Most schools only nurture the folklore of their area, while are in the minority those schools who nurture except his folklore the folklore of other areas and national minorities. Answers from the survey show that the attitudes of respondents are to continue cherish the tradition and cultural heritage through contemporary approach to education of music culture.

Key words: folklore, music culture, classroom teaching, extracurricular music activities